

Zeitschrift für Nachhaltigkeit und Sprachpolitik

Revue sur le développement durable et la politique linguistique

Revuo pri daŭripovo kaj lingvopolitiko

Rivista sulla sostenibilità e la politica linguistica

Heidi – ein Schweizer Mythos

Johanna Spyris Heidi gibt's jetzt auch auf Esperanto → **Seite 5**

Heidi – Svisa mito

Heidi de Johanna Spyri ekzistas nun ankaŭ en Esperanto → Paĝo 5

Bündner Herrschaft – Heidis Heimat → Seite 10

Senjorujo Maienfeld → La hejmlando de Heidi 10

Editorial

Liebe Leserinnen und Leser

Sie halten heute die dritte Ausgabe von Svisa Espero in Händen, eine Ausgabe die für einmal ganz im Zeichen des Kantons Graubünden steht. Dies erstens aufgrund der Tatsache, dass Johanna Spyris Roman Heidi für Kinder und auch für solche, die Kinder lieb haben, nach 136 Jahren nun auch in Esperanto als 53. Sprachversion existiert. Mit Heidi schuf Johanna Spyri sozusagen das kindlich-weibliche Gegenstück zum männlich-machistischen Helden Wilhelm Tell. Die zwei bilden sozusagen zusammen die beiden archetypischen Mythen, welche in der ganzen Welt das Bild der Schweiz prägen.

Passend zur Titelgeschichte widmet sich auch der touristische Teil dieser Ausgabe Heidis Heimat, der Bündner Herrschaft, die heute ihre ganze touristische Infrastruktur auf die Vermarktung des Heidi-Mythos ausgerichtet hat.

Und da wir bereits im Kanton Graubünden sind, ist es absolut passend, dass sich diese Nummer im sprachpolitischen Teil der vierten Schweizer Landessprache widmet. Der Stolz der Schweiz über ihre Viersprachigkeit und die Beliebtheit des rätoromanischen Volkstums können aber leider nicht über die Tatsache hinwegtäuschen, dass der Rückzug der rätoromanischen Sprache unvermindert anhält und der Sprache im Zuge der administrativen Neuordnung des Kantons aufgrund der zahlreichen und vom Kanton geförderten Gemeindefusionen neue Gefahren drohen.

Neu umfasst Svisa Espero ab dieser Ausgabe auch einen der Esperanto-Bewegung gewidmeten Teil. In dieser Ausgabe präsentieren wir Ihnen dabei eine schillernde Persönlichkeit, den selbsternannten Grünschuhpharao und Klimasoldaten Parzival. Die in der letzten Ausgabe bereits ausführlich auf Italienisch präsentierte Rede von Fettes über den Beitrag des Esperanto zur Globalisierung erscheint in dieser Ausgabe nochmals in einer französischen Kurzfassung.

Wie schon die letzte Nummer, kann sich auch die aktuelle Ausgabe von Svisa Espero dem alles beherrschenden Thema der Migration nicht verschliessen. Mit den „Kulturen der Nachhaltigkeit“ wird ein wirksames Konzept für das Herangehen an die Migrationspolitik präsentiert.

Ich wünsche Ihnen bei der Lektüre viel Vergnügen

Éditorial

Chères lectrices, chers lecteurs,

Vous tenez aujourd'hui entre vos mains la troisième édition de Svisa Espéro. Un numéro qui pour une fois est placé entièrement sous le signe du canton des Grisons. Cela tient avant tout au fait que Heidi, «l'histoire pour les enfants et pour ceux qui les aiment», de Johanna Spyri existe désormais, après 136 ans, aussi en espéranto – ce qui constitue la 53e version linguistique. Avec Heidi, Johanna Spyri a créé ce que l'on peut appeler le pendant enfantin-féminin du héros masculin-machiste Guillaume Tell. D'une certaine manière, ils incarnent les deux mythes archétypiques qui véhiculent l'image de la Suisse aux quatre coins de la planète.

En écho à l'article vedette de ce numéro, le volet touristique de cette édition nous emmène dans la patrie de Heidi, la Seigneurie grisonne, qui a aujourd'hui axé toute son infrastructure touristique sur la commercialisation du mythe de Heidi.

Et puisque nous sommes déjà dans le canton des Grisons, il n'est pas du tout surprenant que les pages abordant les questions de politique linguistique fassent résonner la quatrième langue nationale suisse. Malheureusement, la fierté que la Suisse tire de son quadrilinguisme et la popularité du folklore rhéto-roman ne parviennent pas à occulter deux réalités : le recul du rhéto-romanche se poursuit sans relâche et de nouveaux dangers menacent la langue du fait de la restructuration administrative des Grisons, consécutive aux nombreuses fusions de communes encouragées par le canton.

À partir du présent numéro, Svisa Espero comprend aussi une partie consacrée au mouvement espérantiste. Dans cette édition, nous vous présentons à ce sujet une personnalité rayonnante : Parzival, l'autoproclamé Pharaon aux chaussures vertes et soldat du climat. Déjà transcrite intégralement en italien dans le dernier numéro, l'intervention de Mark Fettes sur la contribution de l'espéranto à la globalisation paraît une nouvelle fois dans cette édition, dans une version française abrégée.

À l'instar du dernier numéro de cette revue, celui-ci ne peut pas non plus contourner le thème omniprésent de la migration. Avec les «cultures de la durabilité», Svisa Espéro présente un concept efficace à l'heure de se pencher sur la politique migratoire.

Je vous souhaite une bonne lecture!

Rubriken | Rubriques | Rubrikoj**Seite | Page | Paĝo****Titelthema | Sujet phare | Titoltemo****5 - 10****Die Schweiz entdecken | Découvrir la Suisse | Malkovri Svislandon****11 - 16****Sprachpolitik | Politique linguistique | Lingvopolitiko****17 - 21****Esperanto-Bewegung | Mouvement espérantiste | Esperanto-Movado****22 - 25****Zukunftstechnologie | Technologie d'avenir | Estontoteknologio****26 - 29****Visionen und Projekte | Visions et projets | Vizioj kaj projektoj****30 - 40**

Editoriale

Care lettrice, cari lettori

Quella che oggi ha tra le mani è la terza edizione di Svisa Espero, un'edizione per una volta dedicata completamente al Cantone dei Grigioni. Questo in primo luogo perché Heidi, il romanzo "per i bambini e per chi li ama" scritto da Johanne Spyri, dopo 136 anni è disponibile anche in Esperanto, come 53° versione linguistica. Johanna Spyri con Heidi ha creato per così dire la controparte femminile bambinesca dell'eroe maschile macistico Guglielmo Tell. Questi due, insieme, formano per così dire i due archetipi di mito che danno l'impronta all'immagine della Svizzera a in tutto il mondo.

In perfetta sintonia con la storia del titolo la parte turistica di questa edizione è dedicata alla patria di Heidi, della Signoria Grigionese che ha costruito la sua intera infrastruttura turistica sulla commercializzazione del mito di Heidi.

E già che siamo nel Cantone dei Grigioni è assolutamente giusto che questa edizione si dedichi alla regione linguistico-politica nella quale viene parlata la quarta lingua nazionale svizzera.

La fierezza della Svizzera sul suo plurilinguismo e l'affetto provato nei confronti del carattere nazionale della lingua romancia non possono comunque nascondere il fatto che il romancio si trova in continua diminuzione, e che a causa della ristrutturazione amministrativa all'interno del cantone, dovuta alle molte fusioni tra i comuni, voluta dal cantone, è minacciato da altri pericoli.

A partire da questa edizione Svisa Espero dedicherà una parte anche al movimento esperantista. In questa edizione le presentiamo una personalità ambigua, Parzival, che si autodefinì faraone dalle scarpe verdi e soldato del clima. Il discorso in italiano di Fettes presentato in modo dettagliato in italiano nella scorsa edizione sul contributo che l'Esperanto offre alla globalizzazione viene pubblicato nuovamente in questa edizione in lingua francese.

Anche l'edizione attuale di Svisa Espero, come già in quella scorsa non può chiudere gli occhi davanti al tema maggiore della migrazione. Con le „culture improntate sulla sostenibilità“ viene presentato un concetto efficace per l'approccio alla politica della migrazione.

Le auguro buon divertimento nella lettura.

Impressum

Herausgeber und Verlag:

Svisa Espero wird mit Unterstützung der Schweizerischen Esperanto-Gesellschaft durch die Medienabteilung der Allsprachendienst Esperanto GmbH produziert und verlegt.

Verantwortlicher Redaktor und Herausgeber:
lic. phil. Dietrich Michael Weidmann

Verlags- und Redaktions-Adresse:
Allsprachendienst Esperanto GmbH, Archstrasse 2, Postfach 26, CH-8613 Uster 3
Telefon +41 (0)44 251 50 25
Fax+41 (0)44 261 04 79
E-Mail: svisa-espero@esperanto.ch
Online-Ausgabe: <http://esperanto.ch/svisa-espero>

Eldonista noto

Karaj gelegantoj

Vi tenas en viaj manoj la trian eldonon de Svisa Espero, eldono, kiu foje komplete temas pri Kantono Grizono. Tio unue pro la fakto, ke la romano Heidi de Johanna Spyri „por infanoj kaj ankaŭ por tiaj, kiuj ŝatas la infanojn“ post 136 jaroj ankaŭ ekzistas en Esperanto, kiel 53-a lingvoversio. Per Heidi Johanna Spyri kvazaŭ kreis la kontraŭpolon al la vir-maĉisma heroo Wilhelmo Tell. Ambaŭ formas por tiel diri kune la du arketipajn mitojn, kiuj simbolas la bildon de Svislando en la tuta mondo.

Kongrue kun la titolteksto ankaŭ la turisma parto de ĉi-tiu eldono estas dediĉita al la hejmolando de Heidi, la Grizona Senjorujo, kiu nuntempe sian tutan turisman infrastukturon dediĉis al la merkato de la Heidi-mito.

Kaj ĉar ni jam estas en Kantono Grizono, estas absolute konvene, ke tiu-ĉi eldono sin dediĉas en la lingvopolitika parto al la kvara nacia lingvo de Svislando. La fiero de Svislando pri ĝia kvarlingveo kaj la ŝatateco de la romanĉa folkloro tamen ne povas forkaŝi la fakton, ke la repelo de la retoromanĉa lingvo senĉese pludaŭras kaj ke la lingvon minacas novaj danĝeroj kadre de la administra reorganizado de la kantono surbaze de la multnombraj komunumkunigoj antaŭenigitaj fare de la kantono.

Novas en Svisa Espero ek de ĉi-tiu eldono ankaŭ parto dediĉita al la Esperanto-movado. En ĉi-tiu eldono ni prezentas al vi multifacetan personecon, la memnomitan Verdŝufaraonon kaj klimatosoldaton Parzival. La jam en la lasta eldono vaste en la itala lingvo prezentita parolado de Fettes pri la kontribuo de Esperanto al la tutmondigo reaperas en ĉi-tiu eldono ankoraŭ foje en konciza franclingva versio.

Kiel jam la lasta numero, ankaŭ ĉi-tiu eldono de Svisa Espero ne povas neglekti la temon migrado. Per la „Kulturoj de daŭripovo“ estas prezentita efika koncepto por la alfrontado al la migradopolitiko.

Mi deziras al vi multe da plezuro dum la legado

Mentions légales

Editeur et production:

La revue Svisa Espero est produite et éditée avec le soutien de la Société Suisse d'Espéranto (SES) par le département Médias de la société Allsprachendienst Esperanto GmbH.

Rédacteur et éditeur responsable:
lic. phil. Dietrich Michael Weidmann

Adresse de production et de rédaction:
Allsprachendienst Esperanto GmbH, Archstrasse 2, Case postale 26, CH-8613 Uster 3
Téléphone +41 (0)44 251 50 25
Télécopieur +41 (0)44 261 04 79
Courriel: svisa-espero@esperanto.ch
Edition en ligne : <http://esperanto.ch/svisa-espero>

Inhalt | Contenu | Enhavo**Seite | Page | Paĝo**

- Heidi – ein Schweizer Mythos, Johanna Spyris Hedi existiert jetzt auch auf Esperanto	5
- Heidi – svisa mito <i>Heidi de Johanna Spyri nun ekzistas ankaŭ en Esperanto</i>	5
- Bündner Herrschaft – Heidis Heimat!	11
- Grizona Senjorujo – la hejmlando de Heidi!	11
- La Riviera des Montagnes Neuchâtelaises	15
- La riviero de la Neŭŝatela Montaro	15
- Die Lage der rätoromanischen Sprache	17
- La situacio de la romanĉa lingvo	17
- Parzival – der Grünschuh-Pharao	22
- Parzival la Verdŝua Faraono	22
- Mosaik im Jahre 30 nach Tschernobyl - Gedanken vom Schrottmeiler in Beznau über den Gotthardbasistunnel bis hin zu einer goldenen Zukunft	26
- Mozaiko en la jaro 30 post Ĉernobilo – pensoj de la rubreaktoro en Beznau tra la Gotardbastunelo ĝis al ora estonto	26
- Kulturen der Nachhaltigkeit und Migration	30
- Kulturoj de daŭripovo kaj migrado	30
- Mondialisation l'apport de l'Espéranto à un développement durable	35
- Tutmondigo: La kontribuo de Esperanto al daŭripova evoluo	35

***Helpu al Svisa Espero per via subtenabono,
donaco kaj anonco!***

***Helfen Sie Svisa Espero durch Ihr Unterstützungsabo,
Ihre Spende und Ihre Anzeige!***

***Aidez Svisa Espero par votre abonnement de soutien,
votre donations et votre annonce!***

Donacojn favore Svisa Espero pagu al:

Poŝtkonto Nr. 90-12622-6

IBAN CH63 0900 0000 9001 2622 6

je la nomo/lautend auf/au nom de: Amikaro Esperantista, Archstr. 2, 8610 Uster

(pliaj informoj je <http://esperanto.ch/svisa-espero>)

Heidi – ein Schweizer Mythos

Johanna Spyri Heidi existiert jetzt auch auf Esperanto

Mit Heidi schuf Johanna Spyri einen Schweizer Mythos. Christoph Gross bezeichnet in seinem Aufsatz „Heidi – die kleine Berggottheit“ (veröffentlicht in „Heidi – Karrieren einer Figur“, Offizin-Verlag Zürich, 2001) Wilhelm Tell und Heidi als „die Schutzgottheiten der ganz normalen Schweiz“. Während Wilhelm Tell den spätmittelalterlichen Gründungshelden verkörpert, bildet das unschuldige kleine Mädchen sozusagen den Gegenpol. Johanne Spyris Heidi ist die erfolgreichste schweizerische Literaturfigur überhaupt und erzielte mit Ausgaben in 52 Sprachen eine weltweite Gesamtauflage von über 50 Millionen Exemplaren. Mit der Esperanto-Ausgabe von „Heidis Lehr- und Wanderjahre“ ist das Werk nun seit dem 31. März 2016 auch in der internationalen Sprache verfügbar und ist bereits wenige Wochen nach seinem Erscheinen das meist verkaufte Esperanto-Buch der Schweiz. Das Erscheinen des zweiten der beiden Heidi-Bücher „Heidi kann brauchen, was es gelernt hat, in Esperanto ist für den 2. Juli 2016 vorgesehen.

Johanna Spyri – die Schöpferin des Heidi

Johanna Spyri versuchte zeit ihres Lebens ihre Spuren zu verwischen und so stammt fast alles, was wir heute über Johanna Spyri wissen, aus ihren Briefen an Dritte und verschiedenen Tagebucheinträgen und den schriftlichen Hinterlassenschaften von Menschen aus Johannas Umfeld. Die wohl aufschlussreichste Biographie Johanna Spyris verfasste Regine Schindler: „Johanna Spyri (1827-1901) – Neue Entdeckungen und unbekannte Briefe“, welche nach Regine Schindlers Tod von Salome Schoeck als Band 5 der Reihe „Pfarrherren, Dichterinnen, Forscher“ 2015 im Verlag der Neuen Zürcher Zeitung herausgegeben wurde.

Johanna Luise Heusser wurde als viertes von sechs Kindern des Arztes Johann Jakob Heusser und der religiösen Dichterin Meta Heusser-Schweizer am 12. Juni 1827 im hoch über dem Zürichsee gelegenen Bauerndorf Hirzel im Kanton Zürich geboren.

1842 zog Johanna im Alter von 15 Jahren zum Besuch der Höheren Töchterschule zu ihrer Tante nach Zürich und ab dem Sommer 1844 verbrachte sie zwei Jahre in einem Mädchenpensionat in Yverdon, wo sie Französisch lernte. Von 1846 bis zu ihrer Heirat mit dem Zürcher Juristen Bernhard Spyri am 9. September 1852 lebte sie erneut in ihrem Elternhaus, wo sie sich um den Unterricht ihrer jüngeren Geschwister kümmerte.

Heidi – svisa mito

Heidi de Johanna Spyri ekzistas nun ankaŭ en Esperanto

Kun Heidi Johanna Spyri kreis svisan miton. Christoph Gross nomis en sia eseo „Heidi – la eta montara diaĵo“ (publikigita en „Heidi – karieroj de figuro“, Eldonejo Offizin Zuriko, 2001). Dum Wilhelmo Tell reprezentas la malfrumezepokon fondheroon, la senkulpa eta knabino kvazaŭ estas lia kontraŭpoluso. Heidi de Johanna Spyri estas la plej sukcesa svisa literaturfiguro entute kaj atingis kun eldonoj en 52 lingvoj kompletan eldonkvanton de pli ol 50 milionoj da ekzempleroj. Kun la Esperanto-eldono de „La migro- kaj lernojaroj de Heidi“ la verko nun disponeblas ek de la 31-a de marto 2016 ankaŭ en la internacia lingvo kaj estas jam malmultajn semajnojn post ĝia apero la plej multe vendita Esperanto-libro de Svislando. La apero de la dua de la du Heidi-libroj estas antaŭvidita por la 2-a de julio 2016.

Johanna Spyri en la aĝo de 21, pentraĵo de Anna Fries (la originalo troviĝas en la Johanna-Spyri-Arkivo de SIKJM en Zuriko)

Johanna Spyri – la kreintino de Heidi

Johanna Spyri provis dum sia tuta vivo forviŝi siajn spurojn, kaj tiel preskaŭ ĉio, kion ni nuntempe scias pri Johanna Spyri, devenas el ŝiaj leteroj al triuloj kaj diversaj taglibraj notoj kaj la skribaj postlasaĵoj de homoj el la ĉirkaŭaĵo de Johanna. La supozeble plej klarigan biografion de Johanna Spyri verkis Regine Schindler: „Johanna Spyri (1827-1901) – Novaj malkovroj kaj nekonataj leteroj“, kiu post la morto de Regine Schindler estis eldonita de Salome Schoeck kiel volumo 5 de la serio „Pastroj, poetinoj, esploristoj“ en 2015 en la eldono de la Nova Zurika ĵurnalo.

Johanna Louise Heusser naskiĝis kiel la kvara des ses infanoj de la kuracisto Johann Jakob Heusser kaj de la religia poetino Meta Heusser-Schweizer la 12-an de junio 1827 en la alte super la Lago de Zuriko situita vilaĝo Hirzel en Kantono Zuriko.

En 1842 Johanna translokiĝis en la aĝo de 15 jaro por la vizitado de la Supera Filina Lernejo al ŝia onklino en Zuriko kaj ek de la somero 1844 ŝi pasigis du jarojn en knabina pensionato en Yverdon, kie ŝi lernis la francan lingvon. De 1846 ĝis ŝia edziniĝo kun la zurika juristo Bernhard Spyri la 9-an de septembro 1852 ŝi vivis denove en sia gepatra dono, kie ŝi okupiĝis pri la instruado de siaj pli junaj gefratoj.

Foto Picswiss: Naskiĝdomo de Johanna Spyri (Fonto Wikimedia Commons, licenco Creative Commons 3.0)

Bernhard Spyri war mit dem aus Dresden ins Zürcher Exil geflüchteten Musiker Richard Wagner bekannt. Zu dessen Ehren soll Johanna Spyri anlässlich der Konzerte zu seinem 40. Geburtstag am 22. Mai 1853 ein leidenschaftliches Gedicht verfasst haben. Von Johanna Sypri's Urheberschaft dieses Gedichts wissen wir lediglich aus einem Brief von Betsy Meyer. Wagner soll Johanna Spyri im Gegenzug zu diesem Gedicht die als Wagner-Tasse bekannte Porzellantasse übereignet haben, welche heute im Johanna-Spyri-Archiv im SIKJM an der Stampfenbachstrasse in Zürich steht.

1855 wurde Johanna Sypri's einziges Kind, ihr Sohn Bernhard Diethelm geboren. Während ihrer Schwangerschaft verfiel Johanna Spyri in eine tiefe Depression, an welcher sie während vieler Jahre litt. Im September zog die Familie in das Haus „Zum liegenden Hirschli“ am Hirschengraben 10 um. Drei Jahre später erwarb Bernhard Spyri das „Bremerhaus“ am Hirschengraben 6. Nach seiner Ernennung zum Stadtschreiber (welches Amt vor ihm der bekannte Schriftsteller Gottfried Keller innehatte) bezog die Familie 1868 das Stadthaus am Kratzplatz.

Über Johanna Sypri's Eheleben wird von vielen Biographen erzählt, dass dieses nicht sehr glücklich gewesen sei, dies scheinen die Forschungen Regine Schindlers jedoch in weiten Zügen zu widerlegen. Johanna Spyri litt lange Zeit unter Depressionen und es dauerte bis

Bernhard Spyri estis konatulo de la muzikisto Richard Wagner, kiu fuĝis el Dresden al sia ekzilo en Zuriko. Por ties honoro Johanna Spyri verkis pasian poemon okaze de la koncertoj dum ties 40-a naskiĝdatreveno la 22-an de majo 1853 en Zuriko. Pri la aŭtoreco de tiu-ĉi poemo fare de Spyri ni scias nur el letero de Betsy Meyer. Wagner laŭdire transigis al Johanna Spyri kiel danko por tiu poemo la porcelantason, konatan kiel Wagner-taso, kiu aktuale troviĝas en la Johanna-Spyri-Arkivo en SIKJM ĉe la Stampfenbachstrato en Zuriko.

En la jaro 1855 naskiĝis la sola infano de Johanna Spyri, ŝia filo Bernhard Diethelm. Dum sia gravedeco Johanna Spyri travivis profundan depresion, de kiu ŝi suferis dum multaj jaroj. En septembro la familio translokiĝis al la domo "Zum liegenden Hirschli" ĉe Hirschengraben 10. Tri jarojn poste Bernhard Spyri akiris la domon "Bremerhaus" ĉe Hirschengraben 6. Post kiam li estis nomumita urboskribisto de Zuriko (postenon, kiun okupis antaŭ li la konata verkisto Gottfried Keller), la familio en la jaro 1868 translokiĝis al la urbodomo ĉe Kratzplatz.

Pri la geedza vivo de Johanna Spyri multaj biografistoj rakontas, ke tiu estis

ne tre feliĉa; tion tamen ŝajnas malpruvi la esploradoj de Regine Schindler grandparte. Johanna Spyri tamen dum longa tempo suferis de depresioj, kaj daŭris ĝis 1871, ke ŝi kuraĝis ekpaŝi kun sia unua verko „Folio sur la tombejo de Vronjo“ al la publiko, verko, kiun publikigis Perthes, kiu poste ankaŭ eldonis la librojn de Heidi, en Gotao. Tio estis la komenco de la vigla literatura verkado de Johanna Spyri. Ŝi ek de tiam metis al si la celon eldoni ĉiujare almenaŭ unu libron. 1875 Sinjorino Urboskribistino, kiel oni ŝin tiu-tempe nomis en Zuriko, estis nomumita inspektistino de la Supera Filinlernejo en Zuriko, kiun oficon ŝi plenumis ĝis sia morto en la jaro 1901.

La sukceso kun Heidi

En decembro 1779 aperis la libro „La migro- kaj lernojaroj de Heidi“ datita je 1880, kiun sekvis en 1881 la dua volumo „Heidi povas apliki, kion ŝi lernis“. Ambaŭ Heidi-libroj havis plenan sukceson. Jam en 1883 aperis la unua franca traduko de Camille Vidart kaj en 1885 sekvis unua angla versio.

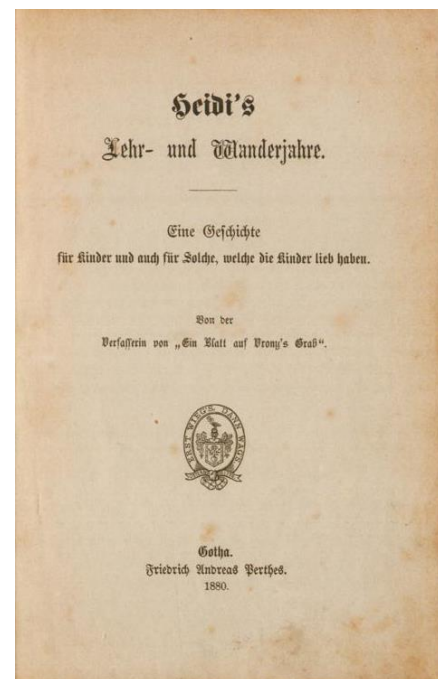
Ĝis en 2015 la Heidi-libroj aperis en 52 lingvoj kun kompleta eldonkvanto de pli ol 50 milionoj da ekzempleroj. De Heidi aperis bildrakontoj, radiodramoj, kaj multnombraj filmversion. En marto

1871, dass sie sich mit ihrem ersten Werk „Ein Blatt auf Vronis Grab“ an die Öffentlichkeit wagte, das von Perthes, der später auch die Heidi-Bücher verlegte, in Gotha herausgegeben wurde. Dies war der Beginn von Johanna Sypri's regen literarischen Schaffens. Sie setzte es sich fortan zum Ziel, jedes Jahr mindestens ein Buch zu veröffentlichen. 1875 wurde Frau Stadtschreiberin, wie sie damals in Zürich genannt wurde, zur Aufseherin über die Höhere Töchterschule in Zürich bestellt, welches Amt sie bis zu ihrem Tode im Jahre 1901 versah.

Der Erfolg mit Heidi

Im Dezember 1979 erschien das auf 1880 datierte Buch „Heidis Lehr- und Wanderjahre“, dem 1881 der zweite Band „Heidi kann brauchen, was es gelernt hat“ folgte. Den beiden Heidi-Büchern war ein durchschlagender Erfolg beschieden. Bereits 1883 erschien die erste französische Übersetzung von Camille Vidart und 1885 folgte eine erste englische Fassung. Bis 2015 erschienen die Heidi-Bücher in 52 Sprachen mit einer Gesamtauflage von über 50 Millionen Exemplaren. Von Heidi erschienen Bilder- geschichten, Hörspiele und zahlreiche Verfilmungen. Im März 2016 erschien „Heidis Lehr- und Wanderjahre“ in unserem Haus erstmals auf Esperanto und im Juli wird der zweite Band „Heidi kann brauchen, was es gelernt hat“ folgen. Auch in der Esperanto-Version ist Heidi bereits kurz nach seinem Erscheinen ein Bestseller.

2016 „La migro- kaj lernojaroj de Heidi“ en nia eldono aperis la unuan fojon en Esperanto, kaj en julio sekvis la dua volumo „Heidi povas apliki, kion ŝi lernis“. Ankaŭ en la Esperanto-versio Heidi estas jam mallonge post ĝia apero furorlibro.

Titolbildo de la unua eldono de „La migro- kaj lernojaroj de Heidi“ de 1880

Foto: Nelida Weidmann, legado dum la inaŭguro de la Esperanto-traduko de „La migro-kaj lernoĵaroj de Heidi“ la 31-an de marto 2016 en la Johanna-Spyri-Arkivo de la SIKJM en Zuriko. Maldekstre la tradukisto, Dietrich Michael Weidmann, kaj dekstre lia filino kaj pentristino de la titolbildo de la Esperanto-versio, Linda Miĥaela Weidmann – La skribotablo sur la bildo estas la persona skribotablo de Johanna Spyri, sur kiu ŝi laŭdire en somero 1879 skribis grandan parton de Heidi.

Die Entstehung von Heidi und der Mythos

Das Jahr 1879, in dem Johanna Spyri ihr Heidi schrieb, war ein sehr intensives Jahr für die Autorin. Im April kümmerte sich die Frau Stadtschreiberin in einer wohltätigen Aktion um zwei kranke Kinder, die sie in Heidelberg abholte und zur ihrer schwer erkrankten Mutter nach Zürich verbrachte. Dann war sie mit der Fertigstellung ihres Olga-Buches beschäftigt und gleichzeitig belegte sie einen Lateinkurs an der höheren Töchterschule. Über die Entstehung von Heidi erfahren wir lediglich etwas aus einer Anmerkung in einem Brief vom 25. Oktober 1879, worin sie festhielt: „Auf Weihnacht kommt eine Kindergeschichte“ (Regine Schindler, eingangs erwähnt, S. 89).

Was mag der Schlüssel zum Erfolg der Heidi-Figur sein? Schreiben war für Johanna Spyri wohl eine Art Befreiung, eine Selbsttherapie zur Überwindung ihrer Depression.

Johanna Spyri war einerseits geprägt von ihrer tiefen Religiosität und ihrem äusserst konservativen und bürgerlichen Umfeld in der besseren Zürcher Gesellschaft und andererseits aber auch von einem Bestreben nach Befreiung und Selbstverwirklichung. Während die Frau Stadtschreiberin eben nie aus ihrem konservativen Umfeld heraustrat und niemals gegen die männerdominierte Gesellschaftswelt rebellierte, umgab sie sich andererseits mit jungen Frauen, insbesondere der als Vorkämpferin für die Rechte der Frauen bekannten Camille Vidart, welcher sie, wie wir aus einem ihrer Briefe wissen, gegen den Widerstand der konservativen Schulkommission eine Anstellung als Französischlehrerin an der Höheren Töchterschule verschaffte und vermutlich ging wohl bereits die Anstellung der ersten weiblichen Lehrkraft an dieser Schule, Sophie Heim, auf das Betreiben Johanna Spyris zurück.

La estiĝo de Heidi kaj la mito

La jaro 1879, en kiu Johanna Spyri skribis sian Heidin, estis pro la verkistino tre intensiva jaro. En aprilo la Sinjorino Urboskribistino okupiĝis en bonfartiga agado pri du malsanaj infanoj, kiujn ŝi iris preni en Heidelberg kaj portis al ties tre malsana patrino en Zuriko. Tiam ŝi estis okupita per la finado de sia Olga-libro kaj samtempe ŝi frekventis latinkurson en la Supera Filinlernejo. Pri la estiĝo de Heidi ni ekscias nur ion el rimarko en letero de la 25-a de oktobro 1879, en kiu ŝi fiksis:

„Por kristnasko aperos infanrakonto“ (Regine Schindler, komence menciita, p. 89).

Kio povas esti la ŝlosilo al la sukceso de la Heidi-figuro? Skribado por Johanna Spyri estis speco da liberiĝo, maniero de memterapio por la superado de ŝia depresio. Johanna Spyri unuflanke estis markita de sia profunda religio kaj sia tre konservema burĝa ĉirkaŭaĵo en la pli bona zurika societo kaj aliflanke tamen ankaŭ de strebado al liberiĝo kaj memplenumiĝo. Dum la Sinjorino Urboskribistino fakte neniam eskapis el

sia konservema ĉirkaŭaĵo kaj neniam ribelis kontraŭ la virregata socia mondo, ŝi sin ĉirkaŭis aliflanke per junaj virinoj, pincipe Camille Vidart, konata kiel antaŭluktistino por la rajtoj de la virinoj, al kiu ŝi, kiel ni scias el unu el ŝiaj leteroj, kontraŭ la rezisto de la lerneja komisiono peris postenon kiel instruistino de la franca lingvo ĉe la Supera Filinlernejo, kaj supozeble jam la dungo de la unua virina instrupersono de tiu lernejo, Sophie Heim, estis sekvo de la agado de Johanna Spyri.

2010 publikigis Peter O. Büttner in einem Aufsatz die These, Johanna Spyri habe sich für ihr Heidi bei der fünfzig Jahre früher erschienen Erzählung „Adelaide, das Mädchen vom Alpengebirge“ von Hermann Adam Kamp bedient. Es ist durchaus möglich, dass Johanne Spyri diese Erzählung gekannt hat, handelt diese doch auch von einem Mädchen, das bei seinem Grossvater auf einer Alp aufwächst. Da enden denn aber auch schon die Parallelen. Der widerborstige Alpöhi, der ja erst sozusagen nach der Lektüre des verlorenen Sohns von Heidi bekehrt wird, hat so rein gar nichts zu tun mit dem frommen Grossvater in Adelaide und auch sprachlich und künstlerisch kann diese kleine Erzählung in keiner Weise mit Heidi verglichen werden. Den Vorwurf, dass es sich bei der Heidi-Geschichte also um ein Plagiat handle, muss man ganz klar zurückweisen.

Im Waisenkind auf der Suche nach Geborgenheit findet sich in gewisser Weise Johanna Spyri selbst wieder, sie ist zwar keine Weise in familiärer Hinsicht, aber sie ist in ihrem religiösen Umfeld in gewissen Sinne auf der Suche nach Geborgenheit. Dabei ist Johanna Spyri geprägt vom tiefen Vertrauen darauf, dass Gott der Lenker und Planer schon alles richten werde, weshalb sie denn auch selber nie rebelliert, und diese tief religiöse Botschaft die nimmt auch ihr Heidi mit. Gleichzeitig vermittelt sie in Heidi aber pädagogische und psychologische Ansichten und Ansätze, mit denen sie ihrer Zeit mindestens um ein halbes Jahrhundert voraus ist. So lernt Heidi beim gestrengen

Herrn Kandidaten trotz dessen aufopfernden Bemühungen weder lesen noch schreiben und da kommt die Grossmamma und weckt im Kind das Interesse und der Herr Kandidat überlässt dieses sich selbst, und siehe da, Heidi erlernt nicht nur in kürzester Zeit das Alphabet, sondern es erfasst das Lesen und Schreiben sozusagen über Nacht. Ein zentrales Motiv ist das Heimweh, welches das Kind zerfrisst und dass eben die heile Welt in den Bergen alle durch die Zivilisation ausgelösten Krankheiten und Depressionen heilen kann.

Der Titel „Heidis Lehr und Wanderjahre“ ist natürlich eine unverkennbare Anspielung auf Goethes zweiteiligen Erziehungsroman „Wilhelm Meisters Lehrjahre“ und „Wilhelm Meisters Wanderjahre“. Dem männlichen Held wird dabei ein kleines Mädchen als weibliche Antiheldin entgegengestellt, wobei sich Heidi eben der Entwicklung entzieht, indem sie ja nicht in der Welt draussen bleibt, sondern vielmehr ihr Heimweh durch die Heimkehr in die heile Bergwelt kuriert. Heidi ist aber auch nicht die Aussteigerin, sondern ganz im Gegenteil, sie holt den Aussteiger, den Alpöhi, der sich von der Gesellschaft auf seine Alp abgesetzt hat, in diese Gesellschaft zurück. Heidi ist sozusagen das weiblich-kindliche Gegenstück zum männlichen Nationalhelden Wilhelm Tell, und diese beiden verkörpern sozusagen gemeinsam die Schweizerische Identität, eine Identität auf deren Suche der junge Bundesstaat zu der Zeit als Heidi erschien war.

En 2010 Peter O. Büttner publikigis en eseo la tezon, ke Johanna Spyri por sia Heidi sin apogis sur la rakonto „Adelaide, la knabino el la Alpomontaro“ de Hermann Adam Kamp, kiu aperis kvindek jarojn pli frue. Tute bone eblas, ke Johanna Spyri konis tiun rakonton, kiu ja ankaŭ temas pri knabino, kiu kreskis ĉe sia avo sur alpopaŝtejo. Jen tamen finas la paralelaĵoj. La obstina Alponĉjo, kiu ja nur post la legado de la perdita filo estas konvertita de Heidi, absolute nenion komunan havas kun la pia avo en Adelaide, kaj ankaŭ lingve kaj arte tiu eta rakonto neniel povas esti komparata kun Heidi. La riproĉo, ke ĉe Heidi temas pri plagiato, devas tute evidente esti repelita.

En la orfinfano serĉanta ŝirmitecon sin kvazaŭ retrovas Johanna Spyri mem, kvankam ŝi en familia senco ja ne estas orfo, ŝi tamen en sia religieca ĉirkaŭaĵo estas en certa senco serĉanta

ŝirmitecon. Johanna Spyri jen estas markita de la profunda fido al tio, ke Dio, la stiranto kaj plananto ja ĉion ordigos, kial ŝi ankaŭ mem neniam ribelis, kaj tiun profunde religian mesaĝon kunportas ankaŭ Heidi. Samtempe ŝi peras en Heidi tamen pedagogiajn kaj psikologiajn ideojn kaj konceptojn, kiuj antaŭas sian epokon minimume je duona jarcento. Tiel Heidi ĉe la severa Sinjoro Kandidato malgraŭ ties sindonema penado lernas nek legi nek skribi, kaj tiam aperas la Paĉjo-Panjo kaj vekas en la infano la interesiĝon kaj la kandidato lasas la infanon al si mem, kaj jen, Heidi ne nur lernas en plej rapida tempo la alfabeton, sed ŝi kaptas la legadon kaj skribadon kvazaŭ dum nokto. Centra motivo estas la hejmsopiro, kiu forvoras la infanon kaj ke precipe la sana mondo en la montoj povas sanigi ĉiujn malsanojn kaj depresiojn kaŭzitajn de la civilizo.

La titolo „La migro- kaj lernojaroj de Heidi“ estas memkompreneble alludo al la duparta edukoromano de Goethe, „La lernojaroj de Wilhelm Meister“ kaj „La migrojaroj de Wilhelm Meister“. Al la vira heroo estas kontraŭmetita eta knabino kiel virina kontraŭheroino, dum Heidi sin rifuzas al la evoluo, ne restante ekstere en la mondo, sed sanigante sian hejmsopiron per la reveno al la sana montarmondo. Heidi tamen ankaŭ ne estas la eskapistino, sed tute kontraŭe ŝi reportas la eskapiston, la Alponĉjon, kiu eskapis de la societo al sia alpopaŝtejo, precipe en tiun societon. Heidi estas kvazaŭ la virin-infanca kontraŭpoluso al la vira nacia heroo Wilhelmo Tell, kaj tiuj du enkorpiĝas kvazaŭ kune la svisan identecon, identecon, kiun serĉis la juna federacia ŝtato dum la epoko, kiam aperis Heidi.

Heidi ist aber nicht nur ein schweizerischer Mythos, sondern Heidi ist eine universelle Integrationsfigur, mit der sich eben Japaner, Amerikaner und Türken gleichermaßen identifizieren. Heidi ist das unschuldige Kind, das mit seinem Vertrauen auf Gott seinen Weg findet. Heidi verkörpert die Hoffnung auf Heimkehr in eine heilende Welt – Heidi ist also in seiner Art nicht nur ein schweizerischer, sondern eben ein internationaler Mythos.

Die Wirkung von Heidi und die Vermarktung

Die Figur von Heidi hat seit dem ersten Erscheinen des Buches zahlreiche Menschen inspiriert und beeinflusst. Oder ist etwa die auffällige Ähnlichkeit von Michael Endes Feengestalt Momo mit Heidi, dem gelockten schwarzhaarigen unschuldigen Kind ein blosser Zufall? Vereinigt nicht Meister Hora in sich die Eigenschaften des Alpöhi, der Grossmamma und des Herrn Doktors, während Peppo der Strassenkehrer, Gigi der Fremdenführer und die übrigen männlichen Freunde doch durchaus an Züge von Heidis Freunden, dem Geissenpeter, Sebastian und dem Drehorgelspieler mit der Schildkröte erinnert. Selbstverständlich sind Momo und Heidi völlig unterschiedliche Geschichten, die in ihrer Handlung wenig miteinander zu tun haben, und doch sind die Einflüsse unverkennbar. Es dürfte wohl kaum einen zeitgenössischen Schriftsteller auf diesem Planeten geben, der in seiner Kindheit nicht irgendwann Heidi entweder gelesen oder in einem der zahlreichen Filme kennengelernt hat.

Heidi ne estas nur svisa mito, sed Heidi estas universala integrada figuro, kun kiu japanoj, amerikanoj kaj turkoj same identiĝas. Heidi estas la senkulpa infano, kiu per sia fido al Dio trovas sian vojon. Heidi reprezentas la esperon al reheimiĝo al saniga mondo – Heidi do en sia maniero ne nur estas svisa, sed fakte internacia mito.

La efiko de Heidi kaj la merkato

La figuro de Heidi inspiris kaj influis ek de ĝia apero multnombrajn homojn. Aŭ ĉu la okulfrapa simileco kun la fea figuro Momo de Michael Ende, la bukla nigrohara senkulpa infano, estas pura hazardo? Ĉu Majstro Horo ne kunigas en si la kvalitojn de Alponĉjo, de la Paĉjo-Panjo kaj de la Sinjoro Doktoro, dum Peppo la stratoviŝisto, Gigi la fremdulguidisto kaj la ceteraj viraj amikoj absolute portas la trajtojn de la viraj amikoj de Heidi, la Kapro-Petro, Sebastiano kaj la grudoludisto kun sia

Heidi ist zwar ein Mythos, aber in den Herzen vieler Menschen ist dieses Heidi eine echte Person und die Menschen möchten eben die Heimat dieses Heidi kennenlernen. Heidi wird heute oft zum Vorwurf gemacht, dass die Gestalt durch und durch kommerzialisiert und sozusagen zu einem Teil der Marke Schweiz gemacht worden sei. Doch wer dies Heidi und Johanna Spyri zum Vorwurf macht, der verdreht einfach Wirkung und Ursache. Wären die Heidi-Bücher nicht gut, dann wären sie nicht erfolgreich und würden sich eben auch nicht als Vorlage für eine Marke eignen. Heidi ist aber nun einmal ein Erfolg und es ist halt einmal ein bekanntes Phänomen, dass zahlreiche Trittbrettfahrer versuchen, von diesem Erfolg eben auch etwas für sich selber abzuschneiden. Aber ehrlich gefragt, was soll denn an diesem Verhalten letztlich verwerflich sein? Heidi ist nun einmal eine Lichtgestalt und auch die heilende Wirkung der Schweizer Bergwelt sind unbestrittene Werte. Warum soll man auf diese nicht auch stolz sein und sie seinen Gästen zeigen dürfen?

Heidi ist eine Figur, die weit über die Schweiz hinaus wirkt und die eben somit nicht nur eine schweizerische Figur, sondern eine Figur der Weltliteratur ist. Aus diesem Grund war die Esperanto-Übersetzung schon seit Jahrzehnten überfällig und es zeichnet sich ab, dass Heidi nun auch ein fester Bestandteil der Esperanto-Literatur wird. Heidi ist eine universelle Figur genau wie der kleine Prinz und gehört genau wie dieser in jede Esperanto-Bibliothek.

testudo. Memkompreneble Momo kaj Heidi estas komplete malsamaj historioj, kiuj en sia ago tre malmulte rialatas unu al la alia, kaj tamen la influoj ne estas malrekoneblaj. Fakte apenaŭ plu ekzistas nuntempa verkisto sur tiu-ĉi planedo, kiu en sia infaneco ne iam aŭ legis Heidin aŭ konatiĝis kun ŝi en unu el la multnombraj filmoj.

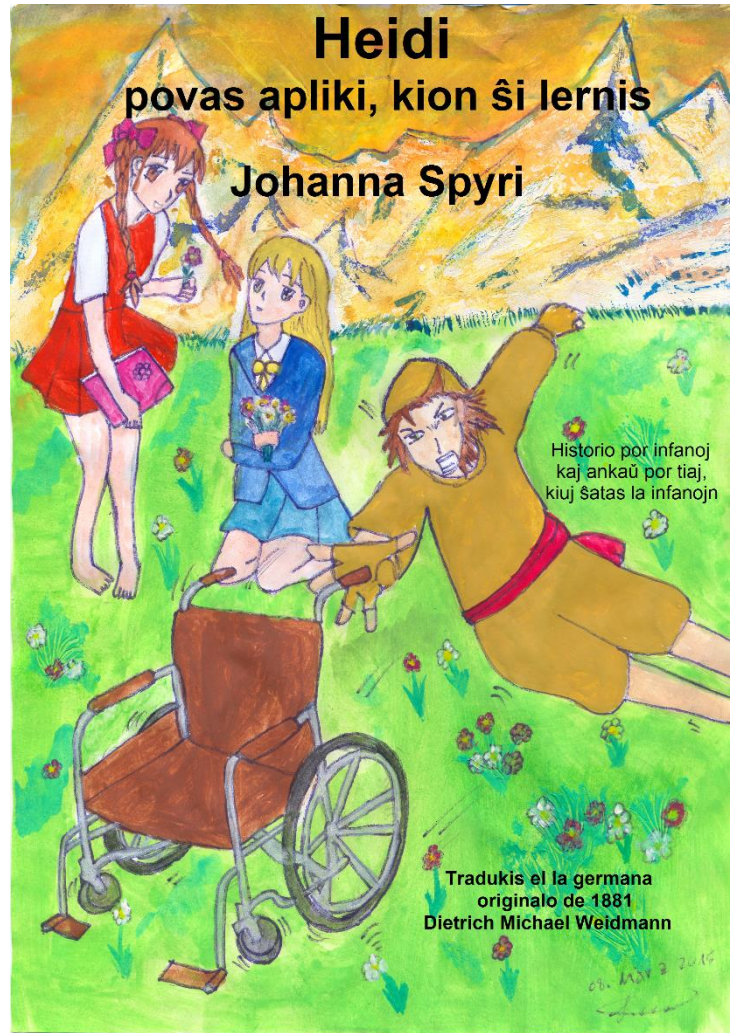
Kvankam Heidi estas nur mito, tiu-ĉi Heidi en la koro de multaj homoj estas reala persono kaj la homoj deziras konatiĝi kun la hejmolando de tiu-ĉi Heidi. Al Heidi oni nuntempe ofte riproĉas, ke la figuro estas tute kaj komplete komercigita kaj kvazaŭ fariĝis parto de la marko Svislando. Sed, kiu tion riproĉas al Heidi kaj Johanna Spyri, tiu miskas efikon kaj kaŭzon. Se la Heidi-libroj ne estus bonaj, tiam ili ne estus sukcesaj kaj ankaŭ ne taŭgus kiel modelo por marko. Sed Heidi ja nun vere estas sukceso, kaj estas do konata fenomeno,

ke multnombraj parazitmerkatoj porvas fortranĉi ion de tiu sukceso ankaŭ por si mem. Sed sincere demandite, kio fine estas kondamninda en tia konduto? Heidi estas ja lumfiguro kaj ankaŭ la saniga efiko de la svisa montarmondo estas nekontesteblaj valoroj. Kial oni ne rajtu fieri pri tiuj kaj montri ilin al siaj gastoj?

Heidi estas figuro, kiu efikas vaste trans la sivasaj limoj, kaj ŝi do ne estas nur svisa figuro, sed figuro de la monda literaturo. Pro tiu-ĉi kialo Esperanto-traduko jam delonge estis atendenda kaj jam antaŭvideblas, ke Heidi nun ankaŭ fariĝos firma elemento de la Esperanto-literaturo. Heidi estas universala figuro same kiel la Eta Princo, kaj la libroj devas aparteni same kiel ĉi-lasto al ĉiu Esperanto-biblioteko.

Titelbild der Esperanto-Ausgabe von „Heidis Lehr- und Wanderjahre“ (Linda Mihaele Weidmann)
Erschienen am 31. März 2016 bei
Allsprachendienst Esperanto GmbH in Uster

Titelbild der Esperanto-Ausgabe von „Heidi kann brauchen, was es gelernt hat“ (Linda Mihaela Weidmann)
Erscheint am 2. Juli 2016 bei
Allsprachendienst Esperanto GmbH in Uster

Bestellschein/Mendilo

Ich bestelle hiermit/*Mi mendas:*

— Exemplar(e) von/*ekzempleroj de* „La migro- kaj lernojaroj de Heidi“, ISBN 978-3-9524594-0-9, zum Preis von/*je la prezo de* CHF 21.- (Schweiz/*Svislando*) /EUR 20.- (ausserhalb der Schweiz/*ekstere de Svislando*) + Portospesen/*sendokostoj* (CHF 2.- in die Schweiz/*al Svislando*, EUR 4.90 Europa/*al Eŭropo* und/*kaj* EUR 6.30 nach Übersee/*al ekster Eŭropo*) – ab 3 Exemplaren 10% Rabatt/*ek de 3 ekzempleroj 10% da rabato*

— Exemplar(e) von/*ekzempleroj de* „Heidi povas apliki, kion ŝi lernis“ ISBN 978-3-9524594-1-6, zum Preis von/*je la prezo de* CHF 21.- (Schweiz/*Svislando*) /EUR 20.- (ausserhalb der Schweiz/*ekstere de Svislando*) + Portospesen/*sendokostoj* (CHF 2.- in die Schweiz/*al Svislando*, EUR 4.90 Europa/*al Eŭropo* und/*kaj* EUR 6.30 nach Übersee/*al ekster Eŭropo*) – ab 3 Exemplaren 10% Rabatt/*ek de 3 ekzempleroj 10% da rabato*

Vorname/*Individua nomo:* _____
Adresse/*Adreso:* _____
Postleitzahl/*Poŝtkodo* _____
Land/*Lando:* _____

Familienname/*Familia nomo:* _____
Adresszusatz/*Adresaldono:* _____
Ort/*Loko:* _____
E-Mail/*Retadreso:* _____

Ausschneiden und einsenden an/*Eltondi kaj sendi al:*

Allsprachendienst Esperanto GmbH, Eldona fako/Svisa Espero, Archstr. 2, Postfach 26, CH-8613 Uster 3
oder senden Sie Ihre Bestellung per E-Mail an/*aŭ sendu vian mendon retpoŝte al:* svisa-espero@esperanto.ch

Bündner Herrschaft – Heidis Heimat

(Text von/Teksto de: Dietrich Michael Weidmann)

Geschichte

Vorgeschichtliche Zeit und Frühgeschichte

Über die Entstehung des historischen Städtchen Maienfelds ist wenig bekannt. Verschiedene Bronzefunde und ein sogenannter Schalenstein belegen, dass in der Gegend bereits vor der Römerzeit eine keltische Besiedlung bestand. Auf das 4. Jahrhundert geht der römische Name Magia oder Statio Maiensis zurück.

Foto: Adrian Michel, Rigardo al la Grizona Senjorujo en aŭgusto 2008. Fonto Wikimedia Commons, licenco GNU 1.2

Mittelalter

831 wurde die Ortschaft Lupinis erwähnt und 1295 findet sich erstmals ein Dokument mit dem Namen Maienvelt. Irgendwann im 11. oder 12. Jahrhundert wurde der Ort dann mit einer Ringmauer befestigt. Ausserhalb des Städtchens entstand das mit einer eignen Mauer aber mit der Stadt eng verbundene Schloss Brandis.

Grizona Senjorujo – La hejmolando de Heidi

Foto: Adrian Michel, Kastelo Brandis. Fonto Wikimedia Commons, licenco GNU 1.2

Historio

Fruhistorio

Pri la estiĝo de la historia urbeto Maienfeld oni malmulton scias. Diversaj broncotrovaĵoj kaj tiel nomita ujŝtono pruvas, ke en la regiono jam antaŭ la romia epoko ekzistis keltaj setlejoj. El la 4-a jarcento datiĝas la romia nomo Magia aŭ Statio Maiensis.

Mezepoko

En la jaro 831 estis menciita la loko Lupinis kaj en 1295 unuan fojon troviĝis dokumento kun la nomo Maienvelt. Iam en la 11-a aŭ 12-a jarcento la loko estis fortikita pere de ringomuro. Ekstere de la urbeto

estiĝis la kastelo Barandis fortikita per propra muro sed forte ligita kun la urbo.

La urbeto suferis dum mezepoko de multnombraj militoj, bruliĝoj kaj epidemioj kiel la pesto. Por protekti sin kontraŭ atakoj kaj rabadoj, Maienfeld formis sian propran milicon, kiu portis uniformon en la urbaj koloroj. Jam en la jaro 1510 estiĝis popola lernejo. La merkatraĵto de Maienfeld estis menciita en dokumento de la Tri Ligoj de 1539.

Bündner Herrschaft, Kreis Maienfeld Grizona Senjorujo, Komunumaro Maienfeld

Kanton: Graubünden

Kantono: Grizono

Bezirk: Landquart

Distrikto: Landkvarto

Amtssprache: Deutsch

Oficiala lingvo: germana

Fläche/Areo: 74,21 km²

Einwohner/Loĝantoj: 6562

(Stand/Stato: 31.12.2014)

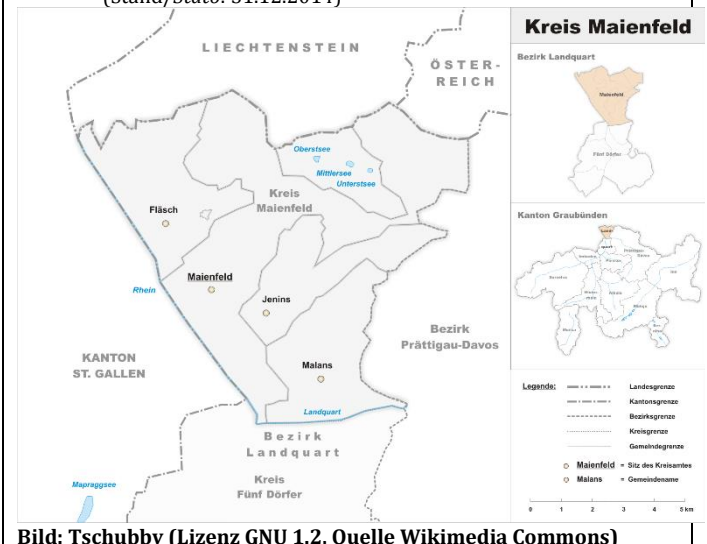
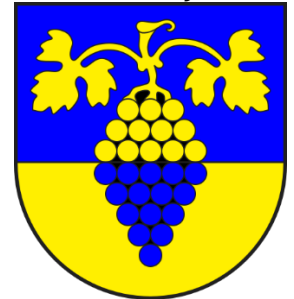

Bild: Tschubby (Lizenz GNU 1.2, Quelle Wikimedia Commons)

Das Städtchen hatte im Mittelalter stark unter zahlreichen Kriegen, Bränden und Seuchen wie der Pest zu leiden. Um sich vor Überfällen und Plünderungen zu schützen, bildete Maienfeld eine eigene Miliz, welche Uniformen in den Stadtfarben trug. Bereits 1510 entstand eine Volksschule. Das Marktrecht Maienfelds ist in einer Urkunde der Drei Bünde von 1539 erwähnt.

Foto Corradox, urbocentro de Maienfeld. Fonto Wikimedia Commons, licenco Creative-Commons 3.0

Die sogenannte Bündner Herrschaft, deren Zentrum und Hauptort Maienfeld ist und die dem heutigen Kreis Maienfeld entspricht, war im Mittelalter eine gemeine Herrschaft der Drei Bünde. Sie besteht aus der Stadtgemeinde Maienfeld und den Gemeinden Fläsch, Malans und Jänins. Im 13. Jahrhundert begründeten die Freiherren von Vaz durch die Einsetzung eines Vogts das Gericht Maienfeld. Im späten Mittelalter wurde die Herrschaft in Unterherrschaften unterteilt, nämlich Maienfeld-Fläsch mit der Burg Maienfeld (dem heutigen Schloss Brandis) als Herrschaftssitz, Malans mit der Burg Klingenhorn und Jenins mit der Burg Neu-Aspermont. Die hohe Gerichtsbarkeit über das ganze Gebiet verblieb bei den Herren von Maienfeld. Im Jahre 1475 schlossen die Herren von Brandis in ihrem und im Namen der Herrschaft einen Bund mit dem Bistum Chur und dem Gotteshausbund, verloren aber im Kampf auf Österreichs Seite im Jahre 1499 die Herrschaft und mussten diese an die drei Bünde verkaufen.

La tiel nomita Grizona Senjorujo, kies centro kaj ĉefloko estas Maienfeld, kaj kiu kongruas kun la nuntempa Komunumaro Maienfeld, estis dum mezepoko komuna senjorujo de la Tri Ligoj. Ĝi konsistas el la urba komunumo Maienfeld kaj la komunumoj Fläsch, Malans kaj Jänins. En la 13-a jarcento la baronoj de Vaz per la nomumo de vokto kreis la tribunalon Maienfeld. En la pli malfrua mezepoko la senjorujo estis dividita en subsenjorujojn, nome Maienfeld-Fläsch kun la kastelo Maienfeld (la nuntempa kastelo Brandis) kiel senjora sidejo, Malans kun la kastelo Klingenhorn kaj Jenins kun la kastelo Nov-Aspermonto. La supera jurisdikcio pri la tuta teritorio

restis al la senjoroj de Maienfeld. En la jaro 1475 la senjoroj de Brandis en sia propra kaj la nomo de Maienfeld kontraktis ligojn kun la episkoplando Koiro kaj la Diodomligo, sed ili perdis en la lukto flanke de Aŭstrio en la jaro 1499 la senjorujojn kaj devis ĝin vendi al la Tri Ligoj.

Novtempo

En la jaro 1803 la iama Grizona Senjorujo estis transformita al supera tribunalejo de Kantono Grizono kaj ek de 1851 ĝis en 2000 la teritorio pluekzistis kiel komunumaro de la distrikto Suba Landkvarto kaj ek de 2001 kiel komunumaro de la Distrikto Landkvarto.

Foto: Adrian Michel, Kastelo Salenegg apud Maienfeld. Fonto Wikimedia Commons, licenco GNU 1.2

Neuzeit

Im Jahre 1803 wurde die ehemalige Bündner Herrschaft in ein Hochgericht des Kantons Graubündens umgewandelt und ab 1851 bis 2000 existierte das Gebiet als Kreis des Bezirks Unterlandquart und seit 2001 als Kreis des Bezirks Landquart weiter. Bis zur Aufhebung der Zollstelle im Jahre 1858 bildeten die Zolleinnahmen am Luziensteig eine bedeutende Einnahmequelle der Gemeinde. 1858 wurde die Eisenbahnlinie Rohrschach-Chur eingeweiht und seit 1885 besteht eine direkte Brückenverbindung nach Bad Ragaz. 1885 wurde eine Zwirnerei gegründet. Maienfeld war und ist auch heute noch vor allem durch die Landwirtschaft und den Weinbau geprägt und schon im Mittelalter war Maienfeld ein wichtiges Zentrum für den Viehhandel. Eine der wichtigsten Einnahmequellen für Maienfeld und die gesamte Bündner Herrschaft bildet der Tourismus, der insbesondere von der Vermarktung des Heidi-Mythos lebt.

Ĝis la malfondo de la doganejo en la jaro 1858 la doganenspezoj ĉe Luzeinsteig estis grava enspezofonto de la komunumo. En 1858 estis inaŭgurita la fervojlinio de Rohrschach al Koiro kaj ek de 1885 ekzistas rekta pontokonekto al Bad Ragaz. En 1885 estis fondita fadenfabriko. Maienfeld estis kaj estas ankoraŭ nuntempe ĉefe agrikultura kaj vitokultura loko kaj jam dum mezepoko ĝi estis grava centro de la bovkomcerado. Unu el la plej gravaj enspezofontoj de Maienfeld kaj la tuta Grizono Senjorujo estas la tursimo, kiu aparte vivas de la merkatego de la Heidi-mito.

HIRSCHEN

Hotel Restaurant Bar

Heimelige Zimmer zum günstigen Preis: Einzelzimmer CHF 60.–, Doppelzimmer CHF 110.– und ein wunderschönes Appartement ab CHF 220.– pro Nacht. Mittagsmenu ab CHF 15.50, köstliche Herrschafts-Weine, grosse Sonnenterrasse. Problemlose Zufahrt zu unserem Hotel, gute ÖV-Verbindungen.

Wir freuen uns auf Ihren Besuch!

Das Hirschen-Team

Familie Mehli, Bahnhofstrasse 16, 7304 Maienfeld

081 302 1900, hirschen@mmgastro.ch, www.mmgastro.ch

BIETEN SIE EINE LEHRSTELLE?

DER DIREKTE WEG
ZUM LEHRLING!

lehrlingsboerse.ch

Das Portal für Lehrstellensuchende und Lehrstellenanbieter

www.lehrlingsboerse.ch

Sehenswürdigkeiten

Heididorf

„Vom freundlichen Dorfe Maienfeld führt ein Fussweg durch grüne, baumreiche Fluren bis zum Fuße der Höhen, die von dieser Seite gross und ernst auf das Thal herniederschauen. Wo der Fussweg zu steigen anfängt, beginnt bald Heideland mit dem kurzen Gras und den kräftigen Bergkräutern dem Kommenden entgegen zu duften, denn der Fussweg geht steil und direkt zu den Alpen hinauf.“ Mit diesen Worten beginnt der erste Heidi-Band „Heidis Lehr- und Wanderjahre“. Genau dieser Beschreibung entspricht das Heidi-Dorf, das dem Besucher zahlreiche Attraktionen wie das Original-Heidi-Haus, die Alphütte, Erlebnisse mit Tieren und vieles mehr bietet.

Foto Roland Zumbühl (Picwiss), Heidi-domo en Maienfeld. Fonto Wikimedia Commons, Licenco GNU 1.2

Weinberge, Alplandschaft und Berge

Das Gebiet der Bündner Herrschaft erstreckt sich von den Weinbergen an den Hängen des Rheintals bis hinauf ins Hochgebirge mit zerklüfteten Gebirgen und der Sicht auf die Alpengletscher.

Historische Altstadt von Maienfeld

Ein Besuch wert ist das historische Zentrum des mittelalterlichen Städtchens mit seinen Türmen, dem Rathaus und zahlreichen historischen Bauwerken.

Schlösser

Die Bündner Herrschaft ist bekannt für ihre zahlreichen Schlösser und Herrschaftshäuser, darunter der frühere Herrschaftssitz Schloss Brandis, Schloss Salenegg und die Burgruine Neu-Aspermont.

Foto: Adrian Michel, Kastelo Salenegg apud Maienfeld. Fonto Wikimedia Commons, licenco GNU 1.2

Vidindaĵoj

Heidivilaĝo

„De la aminda vilaĝo Maienfeld kondukas piedpado tra verdaj, arboriĉaj kampoj al la piedo de la altejoj, kiuj de tiu flanko grande kaj severe direktas sin al la valo. Kie la pado ekdekliviĝas, baldaŭ herbejlado kun mallonga greso kaj fortaj montherboj bonodoras al la alvenanto, ĉar la piedpado kondukas deklive rekte al la alpopaŝtejoj.“ Per tiuj-ĉi vortoj komenciĝas la unua Heidi-volumo „La migro- kaj lernojaroj de Heidi“. Ekzakte kun tiu-ĉi priskribo kongruas la Heidi-vilaĝo, kiu al la vizitanto proponas multnombrajn allogaĵojn kiel la originalan Heidi-domon, la alpopaŝtejan kabanon, travivaĵojn kun bestoj kaj multon pli.

Vitejoj, alpa kamparo kaj montoj

La teritorio de la Grizona Senjorujo etendiĝas de la vitejoj ĉe la deklivoj de la Rejnvalo ĝis supre al la almtontaro kun fendoplenaj montaroj kaj vido al la alpaj glaĉeroj.

Historia malnova urbocento de Maienfeld

Viziton meritas la historia centro de la mezepoka urbeto kun siaj turoj, la konsilia domo kaj la multnombraj historiaj konstruaĵoj.

Foto: Konrad Zielinski, Urbocentro de Maienfeld. Fonto Wikimedia Commons, licenco CC-BY-SA

Kasteloj

La Grizona Senjorujo estas konata por siaj multnombraj kasteloj kaj senjoraj domoj, inter kiuj la iama senjora sidejo Kastelo Brandis, Kastelo Salenegg kaj la burgruino Nov-Aspermont.

Foto: Adrian Michel, Burgruino Nov-Aspermont. Fonto Wikimedia Commons, licenco GNU 1.2

La Riviera des Montagnes Neuchâteloises

Mireille Grosjean-Robert, Brenassière

C'est ainsi qu'on surnomme le charmant village des Brenets. En effet, le village est situé sur un coteau orienté vers l'ouest, au bord du lac formé par un élargissement de la rivière le Doubs (altitude 750m). Cette orientation a pour conséquence que le village ne connaît pas la bise, ce vent parfois très froid qui fait descendre la température à -40°C à La Brévine toute proche. Rien de tel aux Brenets ! Au bord du Doubs, on voit pousser des chênes et même des tomates dans des jardins bien ensoleillés. Il s'agit donc d'un microclimat très agréable.

Foto : Mirejo Grosjean : Lago de Les Brenets

Commune des Brenets

Komunumo Les Brenets

Canton: Neuchâtel

Kantono: Neŭŝatelo

District: Le Locle

Distrikto: Le Locle

Langue officielle: Français

Oficiala lingvo: franca

Superficie/Areo: 11,52 km²

Altitude/Alteco: 725-1250 m.s.m

Habitants/Loĝantoj: 1077

(Etat/Stato: 31.12.2034)

Image: Tschubby (Licence GNU 1.2, source Wikimedia Commons)

La Riviero de la Neŭŝatela Montaro

Mireille Grosjean-Robert, Loĝantino de Les Brenets

Tiel oni nomas la belan vilaĝon Les Brenets. Jes ja, fakte ĉar la vilaĝo situas ĉe montoflanko orientita okcidenten, lagoborde de pli vasta parto de la rivero Doubs (alteco 750 m super marnivelo).

Tiu orientiĝo havas konsekvencon, ke la vento el oriento, « la bise », kiu malvarmigas la najbaran valon de La Brévine ĝis temperaturo de -40°C, tute ne atingas Les Brenets. Temas do pri loka

klimato milda. En Les Brenets oni vidas kverkojn kaj kreskas tomatoj en okcidente orientitaj ĝardenoj.

Anonco

Séminaires & Banquets

L'Hôtel des Rives-du-Doubs aux Brenets, offre des espaces de travail et de réception qui s'adaptent à chaque événement. Avec des services hôteliers de qualité pour une parfaite confidentialité et un succès assuré.

Forfait journalier dès CHF 65.-

Salle, équipements de base, eau minérale, 2 pause-café et menu de midi à 3 plats y compris café, thé et eau minérale

Forfait résidentiel en pension complète dès CHF 195.-

Salle, équipements de base, eau minérale, 2 pause-café, menu du jour à 3 plats, repas soigné le soir, **hébergement en chambre individuelle** et petit-déjeuner.

Les Rives du Doubs
HÔTEL · RESTAURANTS

Les Rives du Doubs
Pré-du-Lac 26, 2416 Les Brenets.
Tél :032.933.99.99
www.rives-du-doubs.ch

Foto : Mirejo Grosjean : Turo Jürgensen

Le Doubs est l'attrait principal du lieu. Il touche la Suisse précisément aux Brenets, après avoir serpenté en méandres naturels sur le territoire français, en courbes élégantes que l'on peut admirer du village des Brenets. Le lac, appelé en France lac de Chailleux, permet la baignade en été et le patinage par certains hivers froids. Vers l'est, la gorge se rétrécit et on pénètre dans les

Bassins du Doubs, étendue d'eau calme entre deux falaises de roches karstiques. Paysage prenant, surtout quand on le parcourt en bateau. Après deux S complets au milieu des rochers, on parvient à un goulet naturel où on doit quitter le bateau. Là commencent les rapides. Une passerelle nouvellement construite permet de visiter le site du Saut-du-Doubs par le côté français si on le souhaite. La chute à l'issue des rapides mesure 27 mètres de haut. Puis le Doubs poursuit son cours en constituant la frontière franco-suisse jusqu'au moment où il entre en Suisse près de la ravissante cité médiévale de St-Ursanne ; mais là nous sommes déjà dans le canton du Jura. On le comprend, la région est un paradis pour les marcheurs et les amoureux de la nature.

Foto : Mirejo Grosjean : Vilaĝocentro de Les Brenets

Une ligne de chemin de fer à voie étroite, le Régional, relie en 4,1 km et en 7 minutes Le Locle aux Brenets. Avec une cadence horaire de 6 h à 23 h et davantage de trains aux heures de pointe, le village est bien relié au réseau CFF.

Foto : Mirejo Grosjean : Vilaĝa administrejo

La rivero Doubs estas la ĉefa vidindaĵo de Les Brenets. Ĝi tuŝas Svislandon precize ĉi tie post belaj naturaj meandroj sur franca teritorio ; tiujn trankvilajn kurbojn oni vidas el la vilaĝo. En la lago oni povas somere bani sin kaj naĝi, kaj vintre sketi okaze de aparte malvarmaj monatoj. Orienten la rivero plu fluas ene de « Les Bassins du Doubs » larĝa trankvila

akvosurfaco inter du vertikalaj karstaj klifoj, kiuj entute formas du kompletajn S. Belega pejzaĝo estas, ĉefe kiam oni malkovras ĝin per ŝipo. Post tiu kurboriĉa parto venas ia natura ŝtopo, kie oni devas forlasi la ŝipon. Tie komenciĝas « Les Rapides », dekliva parto de la rivero, kiu finiĝas per 27m alta akvofalo. Ponto ebligas al la promenantoj laŭplaĉe viziti «Le Saut-du-Doubs» laŭ la franca riverobordo. Poste la rivero plu utilas kiel limo inter Francio kaj Svislando ĝis ĝi eniras komplete Svislandon por atingi la ravan mezepokan urbeton St-Ursanne, kiu situas en kantono Ĵuraso. Ni tuj komprenas, ke la regiono de Les Brenets estas paradizo por migremuloj kaj naturamikoj. Trajnlinio kun mallarĝaj reloj, « Le Régional », ligas la urbon Le Locle al la

vilaĝo Les Brenets per 4,1 km kaj 7 minuta veturado. Kun trajnoj de la sesa horo matene ĝis la dudek tria horo vespere kaj pliaj veturadoj en la trafikriĉaj horoj la linio ligas la vilaĝon efike kun la tutsvisa reto de la Fervojoj Federaciaj Svisaj (FFS).

Foto : Mirejo Grosjean : Stacidomo

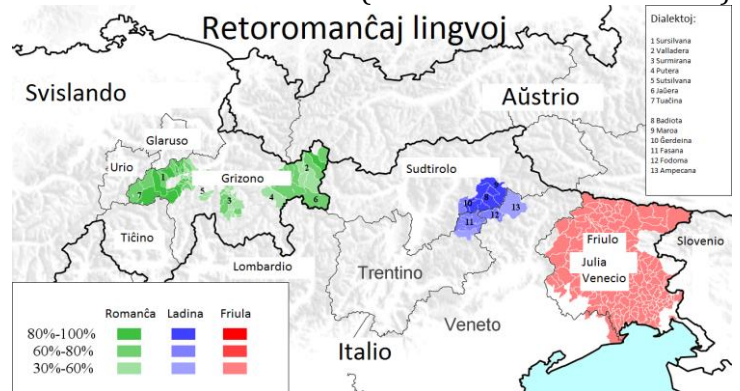
Die Situation und Zukunft der rätoromanischen Sprache(n) in der Schweiz

Anlässlich der Volkszählung 1990 gaben noch 66'356 Menschen Rätoromanisch als regelmässig gesprochene und davon 39'000 Menschen als Hauptsprache an, bis ins Jahr 2000 sank diese Zahl auf rund 60'000, von denen noch etwa 36'000 Romanisch als Hauptsprache angaben. Seit 2000 gibt es keine Vollerhebung der Rätoromanisch-Sprecher in der Schweiz, die Abnahme hat sich in den vergangenen fünfzehn Jahren zwar leicht verlangsamt, beunruhigend ist jedoch der ungebremste Rückgang von Romanisch als Familiensprache selbst im Kerngebiet der Sprachregion. Wie sieht die Zukunft der vierten Schweizer Landessprache aus?

(Dietrich Michael Weidmann)

Geschichtliches und Einordnung

Rätoromanisch ist ein Substrat des ab dem Jahre 15 vor Christus durch die römischen Einwanderung nach Rätien gebrachten Lateins, welche die alte rätische Sprache der keltischen Urbevölkerung, über die wir nur sehr wenig wissen, verdrängte. Diverse Sprachhistoriker sind der Ansicht, dass im frühen Mittelalter in der Gegend zwischen dem Friaul und dem heutigen Kanton Graubünden ein kohärentes rätoromanisches Sprachgebiet existierte, das später durch das Vordringen der Alemannen und Bayern aus dem Norden und der Lombarden aus dem Süden zerschnitten und in drei Restgebiete zergliedert wurde. Gegner dieser These behaupten hingegen, dass diesen drei Sprachgruppen die historischen Gemeinsamkeiten fehlen und es sich um drei unabhängige romanische Sprachinseln handle und die Faschisten und andere nationalistische Ideologen sprachen dem Ladinischen und dem Furlanischen sogar über lange Zeit die sprachliche Eigenständigkeit ab, und behaupten zur Rechtfertigung ihrer faschistischen Ideologien, dass es sich hier lediglich um venezianische und lombardische Dialekte des Italienischen handle. Erst 1999 erlangten die ladinsche und die furlanische Sprache in Italien nach dem Gesetz 482 die offizielle Anerkennung als Minderheitssprachen.

Distribua mapo de la retolatinaj lingvoj esperantigita de Dietrich M. Weidmann surbaze de mapo el vikipedio kreita de Sajoch, licenco Creative Commons 3.0

Etwas anders verlief die Geschichte des Rätoromanischen in der Schweiz. Noch 1860 war Rätoromanisch die Hauptsprache im Kanton Graubünden und bildete ein geschlossenes Sprachgebiet. Seit jener Zeit aber geriet das romanische Sprachgebiet immer mehr unter den Druck des Deutschen und im Süden auch des Italienischen und immer mehr ursprünglich einmal romanisch-sprachige Gemeinden verloren ihre romanischen Mehrheiten. Bei der letzten Volkszählung gab es im Kanton Graubünden denn auch nur noch 66 romanisch-sprachige Gemeinden, wobei nur 2 der 10 bevölkerungsstärksten Gemeinden, nämlich Dissentis und Scuol-Tarasp noch zum romanischen Sprachgebiet gehörten.

La situacio kaj estonto de la retoromanĉa(j) lingvo(j)

Okaze de la censo de 1990 ankoraŭ 66346 homoj indikis la romanĉan lingvon kiel regule parolatan kaj el ili 39000 homoj kiel ĉeflingvon, ĝis la jaro 2000 tiu-ĉi cifero malaltiĝis al proksimume 60000, el kiuj anoraŭ proksimume 36000 indikis la romanĉan kiel ĉeflingvon. Ek de la jaro 2000 ne plu okazis kompleta censo de la parolantaro de la romanĉa lingvo en Svislando, estas vere, ke la malkresko dum la lastaj dekkvin jaroj iomete malrapidiĝis, maltrankvilige tamen estas la ne-bremsita malkresko de la romanĉa kiel familia lingvo eĉ en la kern-areo de la lingva regiono. Kiel aspektos la estonto de la kvara svisa nacia lingvo?

(Dietrich Michael Weidmann)

Historio kaj klasifiko

La retoromanĉa estas subtavolo de la latina lingvo alportita de romiaj enmigrintoj al Raetio, kiu forpelis la malnovan reatan lingvon de la kelta praloĝantaro, pri kiu ni tre malmulte scias. Diversaj lingvistoj opinias, ke en la frua mezepoko la regiono inter Friulo kaj la hodiaŭa Kantono Tiĉino formis koheran retolatinan (kiel mi esperante diras por eviti konfuzon kun la retoromanĉa respektive romanĉa lingvo de Svislando), kio poste pro la disvastiĝo de la alemanoj kaj bavaroj el nordo kaj la lombardoj el sudo estis distranĉita kaj dispecigita en tri

restteritoriojn. Kontraŭuloj de tiu hipotezo pretendas, ke al tiuj tri lingvogrupoj mankas la historia komuneco kaj ke temas pri tri sendependaj latinidaj lingvoinsuloj, kaj la faŝistoj kaj aliaj naciismaj ideloj malagnoskis eĉ dum longa tempo la lingvan apartecon de la ladina kaj furlana lingvoj kaj pretendis por pravigi siajn faŝismajn ideologiojn, ke temis nur pri veneciaj kaj lombardaj dialektoj de la itala. Nur en la jaro 1999 la ladina kaj furlana lingvoj en Italio surbaze de la leĝo 482 akiris la oficialan rekonon kiel minoritataj lingvoj.

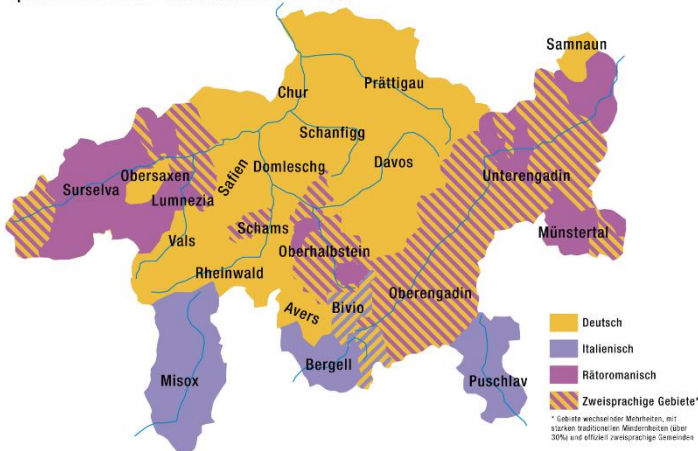
Iom alie disvolviĝis la historio de la retoromanĉa en Svislando. Ankoraŭ en 1860 la retoromanĉa estis la ĉeflingvo en Kantono Grizono kaj formis koheran lingvoteritorion. Ek de tiam la romanĉa lingvoregionon tamen pli kaj pli troviĝis sub la premo de la germana en nordo kaj ankaŭ de la itala en sudo kaj ĉiam pli de la iam romanĉlingvaj komunumoj perdis siajn romanĉajn plimultojn. Okaze de la lasta censo en Grizono ekzistis nur ankoraŭ 66 romanĉlingvaj komunumoj kaj nur 2 de la 10 plej popolriĉaj komunumoj, nome Dissentis kaj Scuol-Tarasp ankoraŭ apartenis al la romanĉa lingvoteritorio.

Romanische Dialekte in der Schweiz

Das Romanische in der Schweiz gliedert sich in fünf Hauptdialekte, die alle eine eigene Schrift und Literatursprache hervorgebracht haben und die sich ihrerseits zum Teil wiederum in mehrere Unterdialekte aufteilen. Die fünf Hauptdialekte sind:

- Sursilvan, gesprochen im Vorderrheintal und dessen Seitentälern;
- Sutsilvan, gesprochen im Hinterrheintal und den Berggemeinden des Domleschg und des Heinzentals, im Schams und im Val Ferrera;
- Surmiran, gesprochen im Albulatal, in Vaz/Obervaz und im Oberhalbstein;
- Putér, gesprochen im Oberengadin und in Bergün/Bravougn;
- Vallader, gesprochen im Unterengadin mit dem Unterdialekt Jauer im Müstertal.

Sprachen im Kanton Graubünden im Jahr 2000

Quelle: Bundesamt für Statistik; www.bfs.admin.ch; Volkszählung 2000

Mapo: *Situo de la lingvoj en Grizono en 2000* (Fonto Wikimedia Commons, aŭtoro Marco Zanoli, licenco Creative Commons 3.0)

Massnahmen zum Erhalt der romanischen Sprache

Seit Beginn des 20. Jahrhunderts ging der Anteil der romanischen Bevölkerung im Kanton Graubünden kontinuierlich zurück, dies einerseits aufgrund der Zuwanderung in die wirtschaftlichen Zentren des Kantons aus der übrigen Schweiz und dem Ausland und andererseits aufgrund der Abwanderung der heimischen Bergbevölkerung. Ohne aktive Massnahmen zur Förderung des Rätomanischen und ohne politische Anerkennung und Unterstützung wären daher die Tage der rätomanischen Sprache gezählt!

Eidgenössische Volksabstimmung von 1938

Lange Zeit galt romanisch als minderwertiges Kauderwelsch der Bündner Landbevölkerung. Das änderte sich erst in den 1930-er Jahren, als italienische Faschisten, welche das Rätomanische lediglich als einen lombardischen Dialekt betrachteten, lautstark die Eingliederung all dieser italienischen Stammlande ins grossitalienische Mutterland forderten, reifte in der Schweiz im Gegenzug das Bewusstsein, die rätomanische Sprache und Kultur zu verteidigen. Am 20. Februar 1938 wurde mit dem deutlichsten Abstimmungsresultat der Schweizer Geschichte mit einer Mehrheit von 92% das Rätomanische offiziell als vierte Landessprache anerkannt.

Diese Anerkennung des Romanischen durch das Schweizer Volk löste damals einen eigentlichen Begeisterungsschub für die romanische Sprache und Kultur aus, und auch wenn dieser Elan nach dem Ende des zweiten Weltkrieges wieder etwas abflaute, bereitete dies doch den Weg für zahlreiche Förderungsmassnahmen. Die sicher wichtigste Massnahme war dabei die Schaffung von Radio- und Fernsehprogrammen in rätomanischer Sprache und die Einführung von Rätomanisch als Unterrichtssprache an den Volksschulen der rätomanischen Gemeinden.

Romanĉaj lingvoj en Svislando

La romanĉa lingvaro en Svislando grupiĝas en kvin ĉefidiomoj, kiuj ĉiuj posedas propran skribon kaj literaturlingvon kaj siavice subdividiĝas en plurajn subdialektojn. La kvin ĉefidiomoj estas:

- Sursilvana, parolata en la Antaŭa Rejnvalo kaj ties flankvaloj;
- Sutsilvana, parolata en la Malantaŭa Rejnvalo kaj la montaraj komunumoj de Domleŝgo kaj Heinzenvalo, en Ŝamso kaj Valo Feraro;
- Surmirana, parolata en la Albulovalo, en Vaz/Obervaz kaj en Surses;
- Putera, parolata en Supra Engadino kaj en Bergün/Bravougn;
- Vallader, parolata en la Suba Engadino kun la subdialekto Jaŭero en la Val Müstair.

Mezuroj por la konservo de la romanĉa lingvo

Ek de la komenco de la 20-a jarcento la elcentaĵo de la romanĉlingva loĝantaro daŭre malaltĝis, tio okazis unuflanke sekve al la almigro al la ekonomiaj centroj de la kantono el la cetera Svislando kaj el eksterlando, kaj el la formigro de la hejma montara loĝantaro aliflanke. Sen aktivaj mezuroj por la protektado de la retoromanĉa kaj sen politika rekono kaj subteno tial la vivotagoj de la retoromanĉa lingvo estus limigitaj.

Svisa federacia voĉdono de 1938

Longan tempon oni konsideris la romanĉan lingvon kiel malvaloran slangon de la grizona kampara loĝantaro. Tio ŝanĝiĝis nur en la 1930-aj jaroj, kiam dum italaj faŝistoj, kiuj konsideris la retoromanĉan nur kiel lombardan dialekton, laŭte postulis la

aligon de ĉiuj tiuj italaj pralandoj al la granditala patrinlando, en Svislando maturiĝis kontraŭe la konscio defendi la romanĉan lingvon kaj kulturon. La 20-an de februaro 1938 estis per la plej klara balotrezulto en la svisa historio kun plimulto de 92 elcentoj la retoromanĉa rekonita oficiale kiel kvara nacia lingvo.

Tiu-ĉi rekono de la romanĉa fare de la svisa popolo provokis tiam efektivan entuziasmon por la romanĉa lingvo kaj kulturo, kaj eĉ se tiu-ĉi elano post la dua mondmilito iom malfortiĝis, tio tamen pretiĝis la vojon por multnombraj subtenmezuroj. La certe plej grava mezuro estis la kreo de radio- kaj televidoprogramoj en la retoromanĉa lingvo kaj la enkonduko de la retoromanĉa kiel instrulingvo en la bazaj lernejoj de la retoromanĉlingvaj komunumoj.

Weitere gesetzgeberische Massnahmen

Aus der Botschaft des Regierungsrates an den Grossen Rat des Kantons Graubünden vom 16. Mai 2006 zum Sprachengesetz erfahren wir Folgendes: „Bereits im Jahre 1947 forderte die Lia Rumantscha ein «Kantonales Sprachenschutzgesetz». Eine neue Dynamik bekam diese Diskussion in den 1960 / 70er Jahren rund um den Begriff des Territorialitätsprinzips. Ein von der Lia Rumantscha im Jahre 1979 erarbeiteter Entwurf zu einem Sprachengesetz im Kanton Graubünden, welcher den Kanton in fest umschriebene ein- und zweisprachige Gebiete einteilte, erlitt in der von der Regierung durchgeführten Vernehmlassung (1980/81) Schiffbruch. Nicht besser erging es einem im Jahre 1985 im Auftrag der Regierung verfassten Entwurf für ein Sprachengesetz. Auch diese Vorlage scheiterte in der Vernehmlassung an der kontroversen Frage des Territorialitätsprinzips. In der Folge blieb die Zuständigkeit zur Festlegung der kommunalen Amtssprachen weiterhin bei den Gemeinden. Vor dem Hintergrund der weiter voranschreitenden Zurückdrängung der rätoromanischen Sprache sowie der ungenügenden Präsenz des Italienischen im öffentlichen Leben beauftragte die Regierung im Jahre 1987 eine aus Vertretern aller kantonalen Sprachgemeinschaften zusammengesetzte «Arbeitsgruppe Sprachlandschaft Graubünden», «alle anstehenden Fragen im Umfeld eines allfälligen Sprachengesetzes zu prüfen und konkrete Massnahmen zur Erhaltung der bedrohten sprachlichen Minderheiten zu erarbeiten». Nach sorgfältigen Abklärungen verzichtete die Arbeitsgruppe in ihrem Schlussbericht (1994) auf die Forderung nach einem umfassenden kantonalen Sprachengesetz. Stattdessen wurde den Gemeinden empfohlen, regionale Sprachterritorien auf der Grundlage

von Gemeindeverbindungen festzulegen. In der Folge verabschiedeten verschiedene Regionen/Gemeinden im rätoromanischen Sprachgebiet so genannte Amtssprachenreglemente, in welchen die Amts- und Schulsprache der angeschlossenen Gemeinden festgelegt wurden.“

Nachdem 1999 die rätoromanische Sprache aufgrund der neuen Bundesverfassung im Verkehr mit rätoromanisch-sprachigen Personen auch zur Amtssprache erhoben worden war, nahm man auch auf kantonaler Ebene einen neuen Anlauf. 2003 wurde die Dreisprachigkeit in der neuen Kantonsverfassung des Kantons Graubünden verankert und im Sprachengesetz vom Oktober 2006 wurde der Status der romanischen Sprache und Massnahmen zum Schutz der Minderheitssprachen endlich auch rechtlich verbindlich auf kantonaler Ebene geregelt.

Diese Massnahmen scheinen nun zusammen mit der Einführung des Bündnerromanischen (Rumantsch Grischun) auch eine gewisse Wirkung zu entfalten, hat sich doch der Rückgang der rätoromanischen Sprache in den letzten 15 Jahren seit der letzten grossen Volkszählung etwas verlangsamt. Allerdings wäre es verfrüht, eine Entwarnung zu geben. Zwar wurden durch den Status als Amtssprache das Prestige und die berufliche Bedeutung des Romanischen verbessert, aber der Rückgang als Familiensprache bleibt unvermindert bestehen und auch auf Gemeindeebene zeichnen sich neue Gefahren ab.

Aldonaj leĝodonaj mezuroj

El la mesaĝo de la Registara Konsilio al la Granda Konsilio de la Kantono Grizono de la 16-a de majo 2006 rilate al la lingvoleĝo, ni ekscias jenon: „Jam en 1947 la Lia Rumantscha postulis «kantonan lingvoleĝon». Novan dinamikon tiu-ĉi diskuto ricevis en la 1960-aj kaj 1970-aj jaroj kadre de la termino de la teritoria principo. Pli larĝigita malneto por lingvoleĝo en Kantono Grizono prezentita de la Lia Rumantscha en 1979, kiu dividis la kantonon en fikse definitajn unu- kaj du-lingvajn teritoriojn, fiaskis en la pridemandado farita de la registaro (1980/81). Ne pli bone sukcesis la malneto por lingvoleĝo farita de la registaro en 1985. Ankaŭ tiu propono malsukcesis en la pridemandado pro la disputita demando de la teritoria principo. En la sekvo la kompetenteco por la fiksado de la oficialaj komunumaj lingvoj restis plu ĉe la komunumoj. Konsiderante la daŭran repelon

de la romanĉa lingvo kaj la malsufiĉa reprezentado de la itala lingvo en la publika vivo la registaro taskigis «Laborgrupon Lingvopejsaĝo Grizono» kunmetitan el reprezentantoj de ĉiuj kantonaj lingvokomunumoj «ekzameni ĉiujn pendantajn demandojn kadre de eventuala lingvoleĝo kaj elabori konkretajn mezurojn por la konservado de la minacataj lingvaj minoritatoj». Post zorga esplorado la laborgrupo en sia finraporto (1994) rezignis pri la postulo de ampleksa kantona lingvoleĝo. Anstataŭ tio estis rekomendita al la komunumoj, fiksi regionajn lingvotitoriojn surbaze de komunumaj regularoj. En la sekvo decidis pluraj regionoj/komunumoj en la romanĉ-lingva teritorio tiel nomitajn regularojn pri oficialaj lingvoj, en kiuj estis fiksitaj la oficiala kaj la instrulingvo de la koncerntitaj komunumoj.“

Post kiam en la jaro 1999 surbaze de la nova Federacia Konstitucio la retoromanĉa lingvo en la trafiko kun

retoromanĉlingvaj personoj akiris la statuson de oficiala lingvo, oni ankaŭ sur kantona nivelo faris novan provon. En la jaro 2003 la trilingveco estis fiksita en la nova konstitucio de la Kantono Grizono kaj en la lingvoleĝo de 2006 la statuso de la romanĉa lingvo kaj mezuroj por la protekto de la minoritataj lingvoj fine ankaŭ estis regulita leĝe devige je kantona nivelo. Tiu-ĉi mezuroj nun ŝajnas kune la enkonduko de la Grizonromanĉa (Rumantsch Grischun) ekhavi certan efikon, ĉar la repelo de la retoromanĉa lingvo en la lastaj 15 jaroj post la lasta granda censo iomete malrapidiĝis. Tamen estus tro frue por malaverti. Veras, ke la statuso kiel oficiala lingvo plibonigis la prestiĝon kaj profesion signifon de la lingvo, sed la repelo kiel familia lingvo senĉese pludaŭras kaj ankaŭ je komunuma nivelo novaj danĝeroj manifestiĝas.

Aufgrund der zahlreichen Gemeindefusionen in jüngster Zeit ist aber die romanische Sprachgemeinschaft nun wieder mit einer neuen Gefahr konfrontiert, wurden doch so aus bisher einsprachig romanischen Gemeinden durch den Zusammenschluss mit deutschsprachigen Gemeinden zweisprachige Gemeinden, in denen dann das Romanische in Behörden und Versammlungen immer mehr unter Druck gerät und schliesslich auch als Schulsprache in Frage gestellt wird.

Es ist eine Tatsache, dass praktisch sämtliche Romanischsprachigen auch der deutschen Sprache mächtig sind, während umgekehrt nur die wenigsten Deutschsprachigen auch die romanische Sprache beherrschen. Aus diesem Grund kommt in gemischten Gemeinden praktisch nur die deutsche Sprache zum Zuge und werden Protokolle und Beschlüsse in aller Regel dann nur noch auf Deutsch abgefasst. Die Erosion der rätoromanischen Sprache geht somit trotz aller Förderungsmassnahmen weiter.

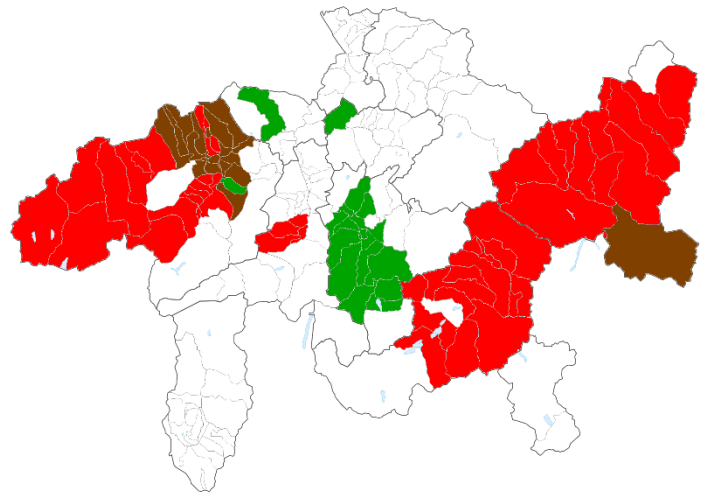
Bündnerromanisch – eine einheitliche Schriftsprache soll die Stellung des Romanischen stärken

Im Laufe der Diskussion eines Sprachgesetzes, das die Gleichstellung des Rätoromanischen mit dem Deutschen und Italienischen als Amtssprache auf Kantonsebene gewährleistet, erwies sich das Fehlen einer gemeinsamen romanischen Schriftsprache als bedeutendes Hindernis. Jedes der fünf Hauptidiome benutzte seine eigene Schriftsprache, dies war im amtlichen Verkehr mit dem Kanton und dem Bund jedoch ein erhebliches Hindernis. So beauftragte die Lia Rumantscha ab Ende der 1970-er Jahren Professor Heinrich Schmid vom romanischen

Institut der Universität Zürich mit der Schaffung einer gemeinsamen romanischen Schriftsprache auf der Grundlage der fünf bestehenden romanischen Schriftsprachen im Kanton Graubünden.

Ab Anfang der 1980-er Jahre wurde das Projekt umgesetzt. Heinrich Schmid basierte das Rumantsch Grischun vorwiegend auf den Formen der drei vitalsten romanischen Idiome, Vallader, Sursilvan und Surmiran. Bei der Orthografie versuchte er die Schreibweisen der bestehenden Literatur zu berücksichtigen.

Die Akzeptanz des Bündnerromanischen ist sehr unterschiedlich.

Mapo pri la uzado de la romanĉaj lernejlinoj en Kantono Grizono (Fonto: Wikimedia Commons, aŭtoroj Tschubby kaj Terfili)

- Komunumoj, kie la instruado estas en la grizonromanĉa
- Komunumoj, kie la instruado estas en la loka skriblingvo
- Komunumoj, kie la grizonromanĉa estis unue enkondukita sed poste la loka skriblingvo reprenita

Pro la dum la lasta tempo okazantaj komunumkuniĝoj multnombraj, la romanĉa lingvokomunumo denove konfrontiĝas kun alia danĝero, ĉar tiel ĝis nun unu-lingvaj romanĉaj komunumoj pere de la kuniĝo kun germanlingvaj komunumoj transformiĝis al du-lingvaj komunumoj, en kiuj tiam la romanĉa lingvo en aŭtoritatoj kaj renkontiĝoj ĉiam pli kaj pli venas sub premon kaj fine ankaŭ estas pridubita kiel lerneja lingvo.

Estas fakto, ke praktike ĉiuj romanĉ-lingvanoj samtempe regas la germanan lingvon, dum inverse nur la plej malmultaj germanlingvanoj ankaŭ regas la romanĉan. Tial oni aplikas en miksitaj komunumoj praktike nur la germanan lingvon kaj

tute kutime ankaŭ protokoloj kaj decidoj estas tiam formulitaj nur ankoraŭ en la germana lingvo. La erozio de la retoromanĉa lingvo tial pludaŭras malgraŭ ĉiuj protekto-mezuroj.

Grizonromanĉa – unueca skriblingvo fortiku la pozcion de la romanĉa

Dum la diskuto pri lingvoleĝo, kiu garantias la egalrajtigon de la retoromanĉa kun la germana kaj itala kiel oficiala lingvo je kantona nivelo, montriĝis la manko de komuna romanĉa skribolingvo kiel signifa obstaklo. Ĉiu de la kvin ĉefidiomoj utilis sian propran skribolingvon, tio estis tamen signifa obstaklo en la oficiala trafiko kun la kantono kaj la

federacio. Tial la Lia Rumantscha taskigis fine de la 1970-aj jaroj profesoron Heinrich Schmid de la romana instituto de la Universitato de Zuriko per la kreo de komuna romanĉa skriblingvo sur la bazo de la kvin ekzistantaj romanĉaj skribolingvoj en Kantono Grizono.

Ek de la komenco de la 1980-aj jaroj la projekto estis realigita. Heinrich Schmid bazigis la grizonromanĉan ĉefe sur la formoj de la tri plej vivopovaj romanĉaj idiomoj, valladera, sursilvana kaj surmirana. Por la ortografio li provis konsideri la skribmanierojn de la ekzistanta literaturo.

La akcepto de la grizonromanĉa estas tre diversa.

Bund und Kanton benutzen inzwischen für die amtliche Kommunikation ausschliesslich Rumantsch Grischun. In den Printmedien und im Internet herrschen bisher noch die regionalen Schriftsprachen vor, doch gewinnt hier Rumantsch Grischun insbesondere in überregionalen Publikationen mehr und mehr an Gewicht. Insbesondere die Internetseiten der Lia Rumantscha und die elektronische Ausgabe des Historischen Lexikons der Schweiz sind in der neuen einheitlichen romanischen Schriftsprache abgefasst. An den Bündner Gymnasien wurde inzwischen Rumantsch Grischun als Unterrichtssprache eingeführt, während von den rund 80 Gemeinden mit romanischen Schulklassen bisher 2010 rund die Hälfte ihren Unterricht auf Rumantsch Grischun umgestellt hatten. 2011 hatten allerdings 14 dieser Gemeinden beschlossen, ihren Unterricht wieder in ihrer angestammten Regionalsprache durchzuführen.

Der Zerfall des rätoromanischen Sprachgebiets geht unvermindert weiter

Beobachtet man die jüngste Entwicklung im Zuge der Gemeindefusionen und der oft sogar im deutlichen Gegensatz zum geltenden Sprachgesetz stehenden Sprachentscheidungen in jüngster Zeit zu Gunsten des Deutschen, Italienischen und neuerdings auch Englischen, so muss man leider zum Schluss kommen, dass der Schwund des Rätoromanischen sich wohl nicht aufhalten lässt. Was aber würde der Verlust des Rätoromanischen für die Schweiz ja für die Welt bedeuten? Das Rätoromanische darf für sich in Anspruch nehmen, die wohl älteste noch lebende lateinsche Sprache zu sein, ihr Verlust würde die Schweiz um einen erheblichen Teil ihres kulturellen Erbes bringen, ja es wäre in gewissem Sinne die Amputation eines Stücks schweizerischer Identität. Was man mit Sicherheit fragen muss: Wenn es nicht einmal in der wohlhabenden Schweiz gelingt, eine vom Aussterben bedrohte Landessprache zu retten, wie

wird es denn erst um alle übrigen von Killersprachen bedrohten Idiome auf der restlichen Welt bestellt?

Um die romanische Sprache zu retten, bedarf es gewaltiger Anstrengungen und auch der Unterstützung aller Nicht-Romanen. Was können wir als Nicht-Romanen für das Rätoromanische tun? Nun, zumindest können wir es lernen oder wenigstens einmal einen Schnupperkurs der von Robert Cantieni in der wunderschönen Hymne „Chara lingua da la mamma“ so wundervoll besungenen Sprache belegen und durch unser so bekundetes Interesse das Prestige dieser Sprache erhöhen. Ein Kurs auf Duolingo oder einer ähnlichen Plattform würde sicher viel bringen.

Es ist eine Minute vor zwölf für die romanische Sprache, darum lasst uns jetzt handeln!

Literatur zum Thema:/Literaturo pri la temo:

- Marcel Amrein: Als die Schweiz ihre Viersprachigkeit entdeckte, Neue Zürcher Zeitung vom 20.2.2013
- Pledari rumantsch grishun – tudetsg, tudetsg – rumantsch grischun e gramatica elementara dal rumantsch grischun, eldonita de Lia Rumantscha, Koiro 1995
- Jean Jacques Furrer: „Eidgenössische Volkszählung 2000 – die aktuelle Lage des Romanischen“, Bundesamt für Statistik, Neuchâtel 2005
- Arthur Baur: La Retoromanĉoj: sorto de la plej malgranda nacia lingvo de Svislando, 2-a eldono aktualigita kaj ampleksigita, Bellinzona, Hans Dubois, 1989
- Martin Bundi: Zur Situation des Rätoromanischen in Graubünden, Chur 2014
- SDA: „Fusionen verdrängen das Rätoromanische“, Südostschweiz vom 2. August 2014, Seite 7
- Botschaft des Regierungsrates an den Grossen Rat vom 16. Mai 2006 zum Sprachengesetz des Kantons Graubünden

Federacio kaj kantonoj intertempe utiligas por la oficiala komunikado sole la grizonromanĉon. En la presitaj medioj kaj la reto ankoraŭ superregas la regionaj skriblingvoj, sed ankaŭ ĉitie la grizonromanĉa precipe en la interregionaj publikaĵoj gajnas pli kaj pli da signifo. Aparte la retpaĝaro de la Lia Rumantscha kaj la elektronika eldono de la Historia Leksikono de Svislando estas formulitaj en la nova romanĉa skribolingvo. En la grizonaj gimnazioj la grizonromanĉa intertempe estis enkondukita kiel instrulingvo; dum de la proksimume 80 komunumoj kun romanĉaj lernejklasoj ĝis nun proksimume la duono transiris por sia instruado al la grizonromanĉa. En 2011 tamen 14 de tiuj komunumoj decidis, refari sian instruadon denove en sia kutima regiona lingvo.

La disfalo de la retoromanĉa lingvoteritorio senĉese daŭras plu

Se oni observas la plej novan evoluon kadre de la komunumkuniĝoj kaj en la plej nova tempo de la lingvodecidoj, kiuj ofte eĉ kontraŭis la validan lingvoleĝon, favore al la germana, itala kaj lastatempe ankaŭ la angla, tiam oni devas konkludi, ke la malkreso de la retoromanĉa lingvo supozeble ne estos haltigebla. Kion tamen signifus la perdo de la retoromanĉa por Svislando ja eĉ por la mondo? La retoromanĉa lingvo pri si rajtas aserti, ke ĝi estas la plej malnova ankoraŭ vivanta latinida lingvo, ĝia perdo detruus signifan parton de la kultura heredaĵo de Svislando, ja ĝi estus en certa senco la amputado de parto de la svisa identeco. Kion oni devas demandi kun certeco estas: Se oni eĉ en la bonfarta

Svislando ne sukcesas savi nacian lingvon minacatan de formorto, kiel tiam estos eĉ la situacio por ĉiuj aliaj idiomoj minacataj de murdlingvoj en la cetera mondo?

Por savi la romanĉan lingvon, estas bezonataj enormaj penadoj kaj ankaŭ la subteno de ĉiuj ne-romanĉlingvanoj. Kion ni kiel ne-romanĉlingvanoj povas fari por la retoromanĉa? Nun, almenaŭ ni povas lerni ĝin aŭ almenaŭ sekvi frandkurson de la lingvo tiel mirinde prikantata en la belega himno „Chara lingua de la mamma“ de Robert Cantieni kaj per nia tiel montrita intereso altigi la prestiĝon de tiu-ĉi lingvo. Kurso sur Duolingo aŭ simila platformo certe havus grandan efikon.

Estas unu minuto antaŭ la dekdua por la romanĉa lingvo, tial ni agu nun!

Foto: Dietrich Michael Weidmann, Parzival en sia dometo on Sonceboz-Sombeval, la 12-an de aprilo 2014

Parzival – der Grünschuh-Pharao ein Schweizer Original

Ich möchte Ihnen heute an dieser Stelle einen ganz besonderen Menschen vorstellen. Parzival, mit ursprünglichem Namen Serge Reverdin, lebt heute in Sonceboz-Sombeval in seinem kleinen Häuschen direkt am Bahndamm, das er als Sitz seiner Weltregierung zur Wahl der Weltabrüstungssprache und Botschaft der Sonne bezeichnet. Er amtiert hier als Grünschuhpharao, Esperanto-Lehrer sowie Friedens- und Klimasoldat. Sein Pseudonym Parzival wählte er aufgrund einer Vision nach der Romanfigur Parzival des mittelalterlichen Dichters Wolfram von Eschenbach und seit der Annahme dieses Namens hat er seinen ursprünglichen bürgerlichen Namen abgelegt. Parzival ist in der ganzen Schweiz für seine äusserst konsequenten Lebensansichten und seinen aufopfernden Kampf für den Weltfrieden und die Wahl einer Weltabrüstungssprache bekannt. In den 1980-er Jahren verzichtete er nach einer Auseinandersetzung mit dem lokalen Elektrizitätswerk, das sich weigerte ihm die Lieferung von nicht aus Atomkraftwerken stammendem Strom zu garantieren, in seiner Wohnung vollständig auf elektrischen Strom und gründete in Biel ein Velotaxiunternehmen. Er wurde in seinem Leben wegen seiner extremen Lebensansichten mehrmals in psychiatrische Kliniken und ins Gefängnis eingewiesen, als er zum Beispiel aus Protest gegen die Umweltverschmutzung in seiner Stadt parkierte Autos beschädigte.

(Dietrich Michael Weidmann)

Parzival - la verdŝua Faraono svisa originalo

Mi volas al vi hodiaŭ prezenti ĉi-tie tute apartan homon. Parzival, kun origina nomo Serge Reverdin, vivas hodiaŭ en Sonceboz-Sombeval en sia malgranda dometo rekte apud la fervoja taluso, kiun li nomas sidejon de sia mondregistaro por la elekto de la mondmalarmiga lingvo kaj Ambasadajoj de la suno. Li oficas ĉi-tie kiel Verdŝua Faraono, Esperanto-instruisto kaj paco- kaj klimatosoldato. Sian pseŭdonimon li post vizio elektis laŭ la romanfiguro Parzival de la mezepoka verkisto Wolfram von Eschenbach, kaj ek de la adopto de la nomo Parzival, li demetis sian originan civilan nomon. Parzival estas vaste konata en Svislando pro siaj konsekventegaj vivkonceptoj kaj sia sinofera lukto por mondpaco kaj la elekto de monda senarmiga lingvo. En la 1980-aj jaroj li post disputo kun la loka elektrocentralo, kiu ne povis al li garantii ne liveri al li elektron el atomcentraloj, li komplete reziginis en sia loĝejo pri elektro kaj kreis en Bielo biciklan taksientreprenon. Li dum sia vivo pro siaj ekstremismaj vivkonceptoj ankaŭ plurfoje estis metita al psikiatria hospitaloj kaj karceroj, kiam ekzemple li proteste kontraŭ la media polucio damaĝis en sia urbo parkitajn aŭtomobilojn.

(Dietrich Michael Weidmann)

Foto Dietrich Michael Weidmann Parzival dum instruado de Esperanto okaze de la malinaŭguro de sia ekspozicio en la Museo Lagerhaus en Sankt-Galo la 28-an den aprilo 2016

Leben

Parzival wurde 1942 in einer bürgerlichen Familie in Basel geboren und besuchte dort das mathematisch-naturwissenschaftliche Gymnasium und begann anschliessend mit dem Studium der Physik an der Eidgenössischen Technischen Hochschule in Zürich. Nachdem er die Hochschule verliess, gründete er in Basel eine Taxigenossenschaft. Da er unter dem Unfrieden und Krieg in der Welt litt, wurde er zum Friedensaktivist. Er forderte, dass er seinen Militärdienst als Blauhelmsoldat bei den Vereinten Nationen tätigen könne, was ihm von den Schweizer Behörden, da die Schweiz damals nicht Mitglied der UN war, verweigert wurde. Als er anlässlich eines Wiederholungskurses der Schweizer Armee seinen

Vivo

Parzival naskiĝis 1942 en burĝa familio en Bazelo kaj tie vizitis la matematikan-natursciencan gimnazion kaj poste komencis studi fizikon kaj matematikon en la Svisa Federacia Instituto pri Teknologio en Zuriko. Forlasinte la altlernejon li fondis taksi-kooperativon en Bazelo. Suferante pro la malamo kaj militado en la mondo li fariĝis pacaktivulo. Li postulis, ke li rajtu fari sian armeservon kiel blukaskulo por Unuiĝintaj Nacioj, sed ĉar en tiu epoko Svislando ne membris ĉe UN, tio al li estis rifuzita de la svisaj aŭtoritatoj. Kiam li dum ripetkurso de la svisa armeo blukolorigis sian kaskon, tio kondukis al konflikto kun la aŭtoritatoj kaj li estis metita al psikiatria malsanulejo.

Alveno al Esperanto

En psikiatria kliniko li konatiĝis kun Esperanto kaj kun la Baha-a Kredo. En la 1970-aj jaroj post sonĝo li komencis sin nomi „Reĝo Parzival“ laŭ la figuro de la samnoma romano de Wolfram von Eschenbach. Ek de tiam

li entreprenis sennombrajn aktivecojn. En 1975 li bicikladis kune kun Garry Davis kun memfarita mond-civitana pasporto tra 12 landoj ĝis Abiĝano en Afriko.

Rilatoj kun la oficiala Esperanto-movado

Per siaj aktivecoj rilate al Esperanto Parzival regule alvenis al konflikto kun la oficiala Esperanto-movado, ĉar evidente ĵurnalistoj donis multe da atento al la foje tre malkutimaj aktivecoj de Parzival, kaj precipe en la regiono de lia loĝurbo Bielo la percepto de Esperanto estis la percepto de Parzival. Tial la respondeculoj de la oficiala Esperanto-movado ofte kun zorgo observis la aktivecojn de Parizival kaj plurfoje devis interveni ĉe la aŭtoritatoj por klarigi, ke Parzival ne reprezentas la oficialan Esperanto-movadon. En tiu konflikto alian vojon serĉis la prezidanto de Esperanto-Societo Zuriko, Dietrich Michael Weidmann, kiu ĉiam konsideris Parzival kiel artiston kaj instigis lin

Helm blau färbte, führte dies zu einem Konflikt mit den Behörden und er wurde in eine psychiatrische Klinik eingewiesen.

Wie er zu Esperanto kam

In einer psychiatrischen Klinik kam er in Kontakt mit Esperanto und dem Bahá'í-Glauben. In den 1970-er Jahren begann er sich nach einem Traum nach der Figur des gleichnamigen Romans von Wolfram von Eschenbach „König Parzival“ zu nennen. Von da an unternahm er zahlreichen Aktivitäten. 1975 fuhr er zusammen mit Garry Davis mit einem selbstgemachten Weltpass durch insgesamt 12 Länder bis Abidjan in Afrika.

Beziehungen zur offiziellen Esperanto-Bewegung

Mit seinen Aktivitäten für Esperanto geriet Parzival regelmässig in Konflikt mit der offiziellen Esperanto-Bewegung, da die Journalisten oftmals sehr ungewöhnlichen Aktionen Parzivals sehr viel Aufmerksamkeit schenken und so entsprach insbesondere in der Region seiner Wohnstadt Biel die Wahrnehmung von Esperanto sehr oft der Wahrnehmung von Parzival. Aus diesem Grund verfolgten die Verantwortlichen der offiziellen Esperanto-Bewegung die Aktivitäten Parzivals oft mit Sorge und intervenierten mehrmals bei den Behörden, um klarzustellen, dass Parzival nicht die offizielle Esperanto-Bewegung vertritt. In diesem Konflikt einen etwas anderen Weg suchte der Präsident der Esperanto-Gesellschaft Zürich, der Parzival immer als einen Künstler betrachtete und ihn ermunterte, sich selbst als Ökokünstler zu verstehen.

sin mem kompreni kiel ekologian artiston.

Foto Dietrich Michael Weidmann Parzival dum instruado de Esperanto okaze de la malinaŭguro de sia ekspozicio en la Museo Lagerhaus en Sankt-Galo la 28-an den aprilo 2016

Zahlreiche selbstverleihe Titel

Parzival verlieh sich im Rahmen seiner Aktivitäten die verschiedensten Titel. Sicher am besten bekannt ist jener als König Parzival, aber auch Hauptmann Bonan Tagon, Grünschuhpharao und zahlreiche andere Titel schmückten sein manchmal verwirrendes, manchmal abstraktes, aber immer sehr konsequentes Werk. Als grüner (wir wollen hier nicht roter sagen) Faden zieht sich der Idealismus des Weltfriedens, der auf Atomenergie und fossile Brennstoffe verzichtet, durch sein gesamtes Werk. Sein gesamtes Handeln ist bis zu dem Grade konsequent, dass er es vorzieht, sein gesamtes Werk zu zerstören, als irgendeinen Kompromiss einzugehen. In den 1980-er Jahren schuf er ein Rikscha-Velotaxi und nutzte für sein Unternehmen ein Mobiltelefon. Aber nachdem ihn jemand auf die Gefährlichkeit der Strahlungen von Mobiltelefonen hingewiesen hatte, verzichtete er sofort auf das Mobiltelefon und verunmöglichte dadurch effektiv ein wirtschaftliches Funktionieren seines Taxis.

Anerkennung als Künstler

Als Parzival in Befolgung des Rates seines Freundes Dietrich Weidmann begann, seine Aktivitäten als Kunst zu präsentieren, erntete er mehr und mehr Respekt und seine Werke begannen die Aufmerksamkeit künstlerisch interessierter Medien zu gewinnen. Zahlreichen Zeitschriften und Zeitungen berichteten regelmässig über sein umfangreiches Werk. Parzival schuf beispielsweise seine eigene Esperanto-Währung in Form von Banknoten, deren Gegenwert eine Esperanto-Lektion bei dessen Aussteller ist. Er führt regelmässige Kurse zur Espero-

Geldherstellung. In zahlreichen Kunstwerken rief er verschiedene Politiker zu Esperanto-Kursen unter seiner Weltregierung auf. Die Aufrufe blieben normalerweise ohne Antwort, aber die Werke Parzival erregen die Aufmerksamkeit von Kunstsammlern und werden regelmässig in Kunstmuseen ausgestellt. Vom 10. November 2015 bis am 28. Februar 2016 waren verschiedene Werke Parzivals im Kunstmuseum Lagerhaus in St. Gallen zu sehen.

Familiäres Umfeld

Parzival ist der Enkel des Schweizer Politikers Olivier Reverdin (1913-2000), Schweizer Ständerat für den Kanton Genf von 1969-1972, und Präsident des Europarats von 1969-1972, welches Amt er als bisher einziger Schweizer innehatte, und 1968 war es Mitbegründer des Club of Rome.

Foto Dietrich Michael Weidmann, Parzival antaŭ sia dometo en Sonceboz-Sombeval, la 12-an de aprilo 2016

Foto Dietrich Michael Weidmann, ĉambro de la dometo de Parzival en Sonceboz-Sombeval, la 12-an de aprilo 2016

Diversaj mem donitaj titoloj

Parzival dum sia aktiveco donis al si la plej diversajn titolojn. Certe plej vaste konata li estas kiel Reĝo Parzival, sed ankaŭ Kapitano Bonan Tagon, Verdŝufaraono kaj diversaj aliaj titoloj ornamis lian foje konfuzan, foje abstraktan, sed tamen ĉiam tre konsekvenca verkon. Kiel verda (ni ne diru ruĝa) fadeno la idealismo de monda paco, de mondo, kiu rezignas pri atomenergio kaj fosiliaj energifontoj markas ĉiam lian tutan verkon. Lia agado estas ĝis tiu grado konsekvenca, ke li eĉ preferas detrui propran projekton al

kompromiso. En la 1980-aj jaroj li kreis rikiŝan biciklotaksion kaj uzis por sia entrepreno porteblan telefonon. Sed post kiam iu atentigis lin pri la danĝero de la radioj de portebloj telefonoj, li tuj rezignis pri la porteblo telefonon kaj tiel fakte ekonomie malebligis la efikan funkciadon de sia taksio.

Rekono kiel artisto

Kiam Parzival sekvante la konsilojn de sia amiko Dietrich Weidmann komencis pli kaj pli prezenti sian aktivecon kiel arton, li akiris pli kaj pli da respekto kaj liaj verkoj komencis kapti la atenton de la arte interesitaj medioj. Multnombraj gazetoj kaj ĵurnaloj regule raportis pri lia ampleksa verko. Parzival ekzemple kreis sian propran Esperanto-valuton en formo de monbiletoj, kies kontraŭvaloro estas unu Esperanto-leciono ĉe li. Li regule faras kursojn por Esperomonfarado. En multnombraj artverkoj li alvokis diversajn malamikajn politikistojn al Esperanto-kursoj sub lia monregistaro. Alvokoj, kiuj

kutime restis sen reagoj, sed la verkoj de Parzival kaptas pli kaj pli la atenton de artokolektantoj kaj estas regule ekspoziciataj en artmuzeoj. De la 10-a de novembro 2015 ĝis la 28-a de februaro 2016 ekzemple diversaj verkoj de Parzival videblis en la artgalerio Lagerhaus en Sankt-Galo.

Familia kunteksto

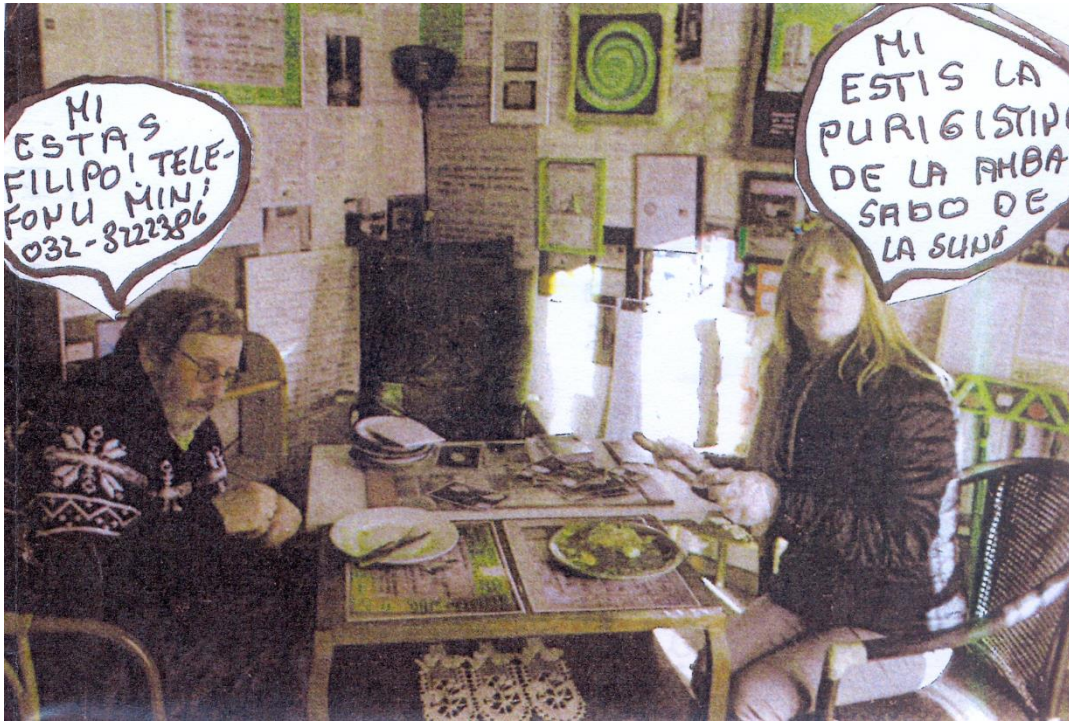
Parzival estas la nepo de la svisa politikisto Olivier Reverdin (1913-2000), ĝeneva membro de la Konsilio de la Kantonoj de Svislando de 1969-1972, de 1969 ĝis 1969 li prezidis la Konsilion de Eŭropo, kiun oficon li plenumis ĝis nun kiel unika sviso, kaj en 1968 li estis kunfondito de la Roma Klubo.

Anonco

Forpasis la 4-a de marto 2016

**Filipo Lutz, klimatosoldato de la Mondregistaro
en la malsanulejo Baumont en Bielo**

La forpasinto estis psikiatria flegisto, kiu forlasis psikiatrion por studi naturmedicinon en la arbaro. Li vivis dum ĉirkaŭ 20 jaroj en la arbaro kaj dormis sub tendo, kiun li restarigis ĉiutage aliloke en la arbaro. Finfine li estiĝis klimatosoldato kaj lernis Esperanton en Soncebo(z) serve al la pacoplanoj de la Ambasadado de la Suno.

TEKSTO DE ESPERO-MONBILETO, KIUN VERKIS FILIPO LUTZ:

Ni invitas la papon kaj
la ayothola de Irano subskribi:
la espero pazo planon sur la
sunenergia 3ipo en Bielo.
Filipo Lutz 032 3470164

**LA MERMORFESTO PRI LA VIVO DE LA KLIMATOSOLDATO FILIPO
OKAZOS LA 18-AN DE SEPTEMBRO EN LA
POPOLA KUIREJO DE BILEO
OBERER QUAI 52 - 2500 BIELO**

Funebra adreso

Pacoplano inter Israelo kaj Sirio, Ambasadado de la Suno, 23 rue de la Gare, 2605 Soncebo(z)

Mosaik im Jahre 30 nach Tschernobyl - Gedanken vom Schrottmeiler in Beznau über den Gotthardbasistunnel bis hin zu einer goldenen Zukunft

Foto Dietrich Michael Weidmann: La atomcentralo Leibstadt el la aero - katastrofo en Leibstadt povus detruiri la tutan Svisan Mezlandon

Wir feiern in diesem Jahr zwei bedrückende Jahrestage, nämlich das Jahr 30 nach Tschernobyl und das Jahr 10 nach Fukushima. Zwar wurde in vielen Ländern inzwischen der Atomausstieg beschlossen, doch die meisten Atommeiler sind noch immer am Netz und mancherorts wird sogar über den Bau neuer Atomanlagen nachgedacht. Ein wesentlich erfreulicheres Ereignis dieses Jahr ist hingegen die Eröffnung des Schweizer Jahrhundertbauwerks, des Gotthardbasistunnels. Gelegenheit über Energie- und Verkehrsvisionen der Zukunft zu sinnieren. (Text: Dietrich Michael Weidmann)

Die letzten Apriltage 1986 bleiben mir für immer in lebhafter Erinnerung. Ich weilte damals in der Nähe von Zamość in Ostpolen an einem interlinguistischen Esperanto-Symposium, als an einem sonnigen Nachmittag plötzlich die Sirenen losgingen und kurz darauf

Polizeifahrzeuge aus Lautsprechern alle Leute aufforderten, ins Haus zu gehen. Atomalarm, war das einzige, was wir verstanden und es herrschte grosse Verwirrung und Ratlosigkeit.

Mozaiko en la jaro 30 post Ĉernobilo - pensoj de la rubreaktoro en Beznau tra la Gotardbaztunelo ĝis al ora estonto

Ni celebras en ĉi-tiu jaro du konsternigajn jubileojn, nome la jaron 30 post Ĉernobilo kaj la jaron 10 post Fukuŝimo. Kvankam en multaj landoj oni intertempe decidis eliri el la atomenergio, tamen la plej multaj atomcentraloj daŭre estas konektitaj al la reto kaj diversloke oni eĉ cerbumas pri la konstruo de novaj atominstalaĵoj. Esence pli ĝojiga evento en ĉi-tiu jaro aliflanke estas la malfermo de la svisa jarecentokonstruaĵo, la Gotardbaztunelo. Okazo pensadi pri energi- kaj trafiksystemo de la estonto. (Teksto Dietrich Michael Weidmann)

La lastaj april tago 1986 restos al mi por ĉiam en vigla memoro. Mi tiam restadis proksime de Zamość en orienta Pollando ĉe interlingvistika Esperanto-

simpozio, kiam subite dum suna posttagmezo eksonis la sirenoj kaj momenton poste el policaŭtomobiloj tra laŭtparoliloj ĉiuj homoj estis

alvokita eniri siajn domojn. Atomalarmo estis la unika afero, kion ni komprenis kaj regis granda konfuziĝo.

Damals mitten im kalten Krieg war die erste Frage, ob ein verrückter Russe oder Ami auf den roten Knopf gedrückt habe und das nun das Ende sei. Dann kamen Polizisten, die Jodtabletten verteilten und jemand schaffte es, einen Westkanal auf den Bildschirm des Fernsehapparats im Gemeinschaftssaal zu kriegen und da sah man dann auf einem schwedischen Sender das Bild vom explodierten Kernkraftwerk in Tschernobyl. Zamość liegt bekanntlich in der Nähe des polnisch-ukrainisch-belorussischen Dreiländerecks weniger als hundert Kilometer vom Katastrophenort weg und da damals Ostwind herrschte, lag die Stadt genau in der Windrichtung der radioaktiven Wolke. Entsprechend gross, war die Verunsicherung. Man spürte nichts, fühlte nichts und doch durfte man an diesem warmen Frühlingstag das Haus nicht verlassen. Die Ostblockleute schluckten brav ihre Jodtabletten und glaubten den Beteuerungen der Polizisten, dass dies vor der Strahlung schützen würde.

Drei Tage später auf der Rückreise wurden an der deutsch-deutschen Grenze in Fulda alle Reisenden, die aus der kontaminierten Gegend kamen, von Bundeswehr-Gestalten in Raumanzügen aus dem Zug geholt und mit Geigerzählern abgetastet. Ich und mein ganzes Gepäck waren aber dann OK bis auf das Zifferblatt meiner Armbanduhr, wo die Anzeige wohl wegen der Leuchtfarbe verrücktspielte. Also musste die Uhr als Sondermüll entsorgt werden. Heute dreissig Jahre später erinnert sich in der Woiwodschaft Lublin fast niemand mehr an den Frühling 1986 und doch – Hunderte wenn nicht Tausende von Menschen sind in den verseuchten Gebieten in der Folge an Krebs erkrankt. Das Fatale dabei: Keines der Opfer kann mit Sicherheit wissen, ob Tschernobyl die Ursache seines Leides ist, oder ob er oder sie auch sonst

erkrankt wäre. Entsprechend drückt sich auch jede Instanz um eine Entschädigung.

Als sich 2011 die Katastrophe von Fukushima ereignete, da war Tschernobyl bei vielen Menschen bereits in Vergessenheit geraten. Und auch jetzt im Jahre 30 nach Tschernobyl und im Jahre 5 nach Fukushima beginnt unser Parlament den geplanten Atomausstieg bereits wieder zu torpedieren. Im Gegenteil, wie wir dieser Tage erfahren, will die Axpo ihren Schrottreaktor in Beznau, das älteste Atomkraftwerk der Welt, ja unbedingt weiterbetreiben und den zurzeit wegen einer Pannenserie abgeschalteten Reaktor so bald wie möglich wieder ans Netz gehen lassen. Die Schweizer Atomkraftwerke seien sicher – dass wir nicht nur das älteste Atomkraftwerk der Welt haben, sondern dass in Lucens in der Schweiz auch der erste Atom-Supergau der Welt stattfand, das ist ebenfalls nur wenigen bewusst.

Foto Wanrouter, la sarkofago en Ĉernobilo. Fonto Wikimedia Commons, licenco Creative Commons 3.0

Siatepe dum la malvarma milito la unua demando estis, ĉu iu freneza ruso aŭ usonano premis la ruĝan butonon kaj ĉu tio nun estis la fino de ĉio. Tiam alvenis policistoj kaj disdonis jodtablojdojn kaj iu sukcesis aperigi okcidentan kanalon sur la televida ekrano en la komuna salono, kaj tiam oni vidis en sveda programo la bildon den la eksplodita atomcentralo en Ĉernobilo. Zamość situas, kiel estas konate, proksime de la pol-ukrain-belorusa trilima punkto malpli ol cent kilometrojn for de la katastrofejo, kaj ĉar tiam regis orienta vento, la urbo troviĝis rekte en la ventodirekto de la radioaktiva nub. Evidente tre grandis la malcertiĝo. Oni sentis nenion, oni rimarkis nenion kaj tamen oni dum tiu-ĉi varmeta printempotago ne rajtis forlasi la domon. La soclandanoj (kiel oni tiam nomis en la Esperanto-movado la homojn el la

orienteŭropaj landoj) obeeme glutis la jodtablojdojn kaj kredis la asertojn de la policistoj, kiuj diris, ke tio protektos de la radioj.

Tri tagojn poste dum la revojaĝo en Fulda ĉe la german-germana limo ĉiuj vojaĝantoj, kiuj venis el la kontaminata regiono, de federaci-defend-uloj en kosmovestaĵoj estis eligitaj el la trajno kaj kontrolitaj pere de gajgermezuriloj. Mi kaj mia tuta pakaĵo tamen estis en ordo, kun la escepto de la ciferplato de mia horloĝo, kie la indikilo alarmegis supozeble pro la lumfarbo. Do la horloĝo devis esti eliminata kiel specialrubo. Nuntempe en la vojevodio Lublin preskaŭ neniu plu rememoras la printempon 1986 kaj tamen – centoj se ne miloj da homoj malsaniĝis en la kontaminataj regionoj pro kancero. La teruraĵo: Neniu de la viktimoj kun certeco povas scipovi, ĉu Ĉernobilo estas la kialo de sia suferado, aŭ ĉu li aŭ ŝi

ankaŭ sen tio malsaniĝintus. Sekve ankaŭ ĉiu instanco evitas kompens-pagon.

Kiam en 2011 okazis la katastrofo en Fukuŝimo multaj homoj jam forgesis Ĉernobilon. Kaj ankaŭ nuntempe 30 jarojn post Ĉernobilo kaj 5 jarojn post Fukuŝimo nia parlamento jam komencas ataki la planitan eliron el la atomenergio. Tute kontraŭ Axpo (tio svisa elektroentrepreno) volas ja nepre plufunkciigi sian rubreaktoron en Beznau, la plej malnovan atomcentralon de la mondo, kaj ĝi deziras rekonekti la reaktoron malŝaltitan pro serio de paneoj plej eble baldaŭ al la reto. Laŭdire la svisaj atomcentraloj ja estas certaj – ke ni ne nur posedas la plej malnovan atomcentralon de la mondo, sed ke en Lucens en Svislando ankaŭ okazis la unua „super-plej-granda-imagebla-akciendo“ de la mondo, pri tio ankaŭ konsciiĝas nur malmultaj homoj.

Foto W.Rebel, Gotardbaztunelo. Fonto Wikimedia Commons, Licenco Creative Commons 3.0

Alpeninitiative und Gotthard-Basistunnel

In den Jahren kurz nach Tschernobyl waren die Menschen im Westen Europas und insbesondere in der Schweiz plötzlich wachgerüttelt. Auch wenn die Alpeninitiative und die Volksentscheide zugunsten des Gotthardbasistunnels keine direkte Folge der Tschernobyl-Katastrophe waren, so war der Tschernobyl-Effekt auf jeden Fall massgeblich dafür mitverantwortlich, dass diese Vorlagen Unterstützung fanden. Tschernobyl war sicher auch nicht die Ursache für den Zusammenbruch der Sowjetunion und das Ende des Kalten Krieges, aber es lässt sich wohl doch nicht leugnen, dass die Katastrophe diese Entwicklung zumindest beschleunigt hat.

Alpa iniciato kaj Gotardbaztunelo

En la jaroj tuj post Ĉernobilo la homoj en okcidento de Eŭropo kaj precipe en Svislando subite estis vekitaj. Eĉ se la alpoiniciato kaj la popolaj decidoj favore al la Gotardbazotunelo ne estis rekta sekvo de la ĉernobil-katastrofo, tiam tamen la ĉernobil-efiko ĉiu-kaze esence kontribuis, ke tiuj projektoj trovis subtenon. Ĉernobilo certe ankaŭ ne estis la kialo de la kolapso de la Soveta Unio kaj la fino de la malvarma milito, sed ne neigblas, ke la katastrofo almenaŭ rapidigis tiun-ĉi disvolviĝon.

Se nun la 1-an de junio 2016 en Gotardo estos malfermita la plej longa fervojtunelo de la mondo, tiam tio certe ankaŭ estos kialo por rigardi atendeme al la estonto. Svislando jam foje realigis en la 1930-aj jaroj energiturniĝon, kiam oni transiris de karbo kaj dizelo al elektro – nun en

Gotardo komenciĝos la estonto de la granddistanca transporto kaj mi estas konvinkita, ke pliaj tiaj atingoj sekvos.

La lamentado pri la rubreaktoro Beznau ja emfazas: La atomenergio troviĝas en senlira vojo. Sed la minacanta kaj jam realiĝanta klimatovarmiĝo al ni klarigas, ke ankaŭ niaj aliaj gravaj energiliveriloj, nafto, gaso kaj karbo ne havos estontecon. La energia estonto estos la sunenergio. Suno estas senpaga kaj sufiĉas. Se ni kovrus ĉiujn uzeblajn tegmentosurfacojn en Svislando per sunenergipaneloj, tiam ni kovrus multoblon de la energibezono de nia lando, eĉ kiam nur malgranda parto de la pintproduktado estas atingita. La problemo nuntempe nur estas la konservado de tiu-ĉi energio. La suno ne brilas tiam, kiam ni bezonas plej multe da energio, tio estas dum la malvarmaj vintronoktoj, sed dum la

varmaj somertagoj. Tio signifas, ke ni bezonas kapacitajn bateriojn. Ekzakte pri tio tamen nuntempe oni esploras kaj laboras diligente kaj sukcese en la altlernejoj, kaj antaŭvideblas, ke ni disponos en malmultaj jaroj pri kapacitaj kaj bonprezaj baterioj, kaj tiam niaj nuntempaj energi- kaj mediproblemoj estos estinteco.

Foto Cooper.ch, konstruejo de la Gotardbaztunelo en Bodio en 2006. Fonto Wikimedia Commons, licenco Creative Commons 2.5

Wenn nun am 1. Juni 2016 am Gotthard der längste Eisenbahntunnel der Welt eröffnet wird, dann ist dies sicher ein Grund auch erwartungsfroh in die Zukunft zu sehen. Die Schweiz hat ja in der Bahn bereits in den 1930-er Jahren die Energiewende geschafft, als man von Kohle und Diesel auf Elektrizität umstellte – jetzt beginnt am Gotthard die Zukunft des Fernverkehrs und ich bin überzeugt, dass weitere solche Leistungen folgen werden.

Der Katzenjammer um den Schrottmeiler Beznau macht es ja deutlich: Die Atomenergie ist eine Sackgasse. Doch die drohende und bereits eingetretene Klimaerwärmung macht uns deutlich, dass auch unsere anderen wichtigen Energieträger, Öl, Gas und Kohle eben keine Zukunft haben. Die Energiezukunft heisst Sonnenenergie. Sonne gibt es gratis und genug. Würden wir alle nutzbaren Dachflächen der Schweiz mit Sonnenkollektoren bedecken, dann könnten wir den gesamten Energiebedarf unseres Landes auch bei nur einem Bruchteil der Spitzenleistung um ein Vielfaches abdecken. Das Problem heute ist nur die Speicherung dieser Energie. Die Sonne scheint nicht dann, wenn wir am meisten Energie benötigen, das heisst in den kalten Winternächten, sondern an den heissen Sommertagen. Das heisst, wir brauchen leistungsfähige Batterien. Genau hieran wird jetzt aber an den Hochschulen eifrig und erfolgreich gearbeitet und es zeichnet sich ab, dass wir in wenigen Jahren über leistungsfähige und kostengünstige Batterien verfügen werden und dann gehören unsere heutigen Energie- und Umweltprobleme der Vergangenheit an.

Wie wird die Gesellschaft sowie die Verkehrs- und Energiezukunft am Ende dieses Jahrhunderts aussehen?

In meiner Vision werden die Menschen am Ende des 21. Jahrhunderts in einem Weltbundesstaat leben und auf der ganzen Welt im interethnischen Verkehr auf Esperanto kommunizieren. Die meisten schweren Arbeiten werden von Robotern und Maschinen erledigt und die Menschen können sich vor allem der Forschung, Kunst und sozialen Tätigkeiten widmen. Armut und Hunger gibt es nicht mehr, jedem Menschen wird sein Mindestbedarf durch ein bedingungsloses Grundeinkommen gewährleistet. Riesige bewohnte Raumstationen werden die Erde umkreisen und auf dem Mond und dem Mars wird es Glaskuppeln mit grossen Städten und Industrieanlagen geben. Sämtliche Gebäude werden so konstruiert und isoliert sein, dass im Winter praktisch keine Heizung und im Sommer kaum Kühlung erforderlich sein wird. Auf den Dächern und den sonnseitigen Fassaden befinden sich Solaranlagen, deren Strom in leistungsfähigen Batterien

in den Kellern der Gebäude gespeichert wird. Zwischen den Städten verkehren unterirdische Rohrbahnen, im Lokalverkehr gibt es computergesteuerte, elektrisch angetriebene Ruftaxis, die man über sein Mobiltelefon bestellen kann, die einen dann kostengünstig von A nach B bringen und dann gleich zum nächsten Kunden weiterfahren. Es braucht also auch niemand mehr ein Privatauto oder einen Parkplatz.

Krieg, Elend, Armut, Lärm, Stau, Abgase, das alles gehört der Vergangenheit an, die Kinder des Jahres 2100 werden solche Dinge nur noch aus den Geschichtsbüchern kennen. Die Menschheit wird dann bereit sein für ihre nächste Evolutions-Etappe, den Bau von Generationenraumschiffen zur Besiedlung der äusseren Himmelskörper unseres Sonnensystems und zur Reise in andere ferne Sonnensysteme – und wer weiss, vielleicht wird dann auch einst der Kontakt zu anderen bewohnten Welten, die es da draussen in diesem unendlichen Kosmos mit Sicherheit zu Tausenden gibt, möglich sein.

Kiel aspektos la societo kaj la trafiko kaj energiestonto fine de tiu-ĉi jarcento?

En mia vizio la homoj fine de la 21-a jarcento vivos en monda federaciŝtato kaj komunikos tutmonde por la interetna trafiko en Esperanto. La plej multaj pezaj laboroj estos faritaj de robotoj kaj maŝinoj kaj la homoj povos okupiĝi antaŭ ĉio pri esplorado, arto kaj sociaj aktivecoj. Malriĉeco kaj malsato ne plu ekzistos, kaj al ĉiu homo lia ekzistobezono estos garantiita pere de senkondiĉa bazenspezo. Gigantaj kosmostacioj ĉirkaŭos la teron, kaj sur Luno kaj Marso ekzistos vitraj kupoloj kun

grandaj urboj kaj industriinstalaĵoj. Ĉiuj konstruaĵoj estos konstruitaj tiel, ke dum vintro praktike ne plu estos bezonata hejtado nek malvarmigo dum somero. Sur la tegmentoj kaj la sunflankaj fasadoj troviĝos sunenergiaj instalaĵoj, kies elektro estos konservita en kapacitaj baterioj en la kelo de la konstruaĵoj. Inter la urboj trafikos subteraj tubofervojoj, en la loka trafiko ekzistos komputil-stirataj, elektrike funkciantaj vuktaksioj, kiujn oni povas mendi pere de sia portebla telefono, kaj kiuj transportas onin favorepreze de A al B kaj tiam tuj pluveturos al la sekvanta

kliento. Neniu do plu bezonos parklokon.

Militon, mizeron, malriĉecon, bruon, ŝtopiĝon, rubgasojn, ĉio tio apartenos al la estinteco, la infanoj de la jaro 2100 konos tiajn aferojn nur ankoraŭ el la historiaj libroj. La homaro tiam pretos por sia venonta evolua etapo, la konstruo de generaciaj kosmoŝipoj por la setlado sur la eksteraj astroj de nia sunsistemo kaj por la vojaĝo al aliaj foraj sunsistemoj – kaj kiu scias, eble tiam ankaŭ eblos la kontakto al aliaj loĝataj mondoj, kiu tie ekstere en tiu-ĉi senfina kosmo kun certeco ekzistas milope.

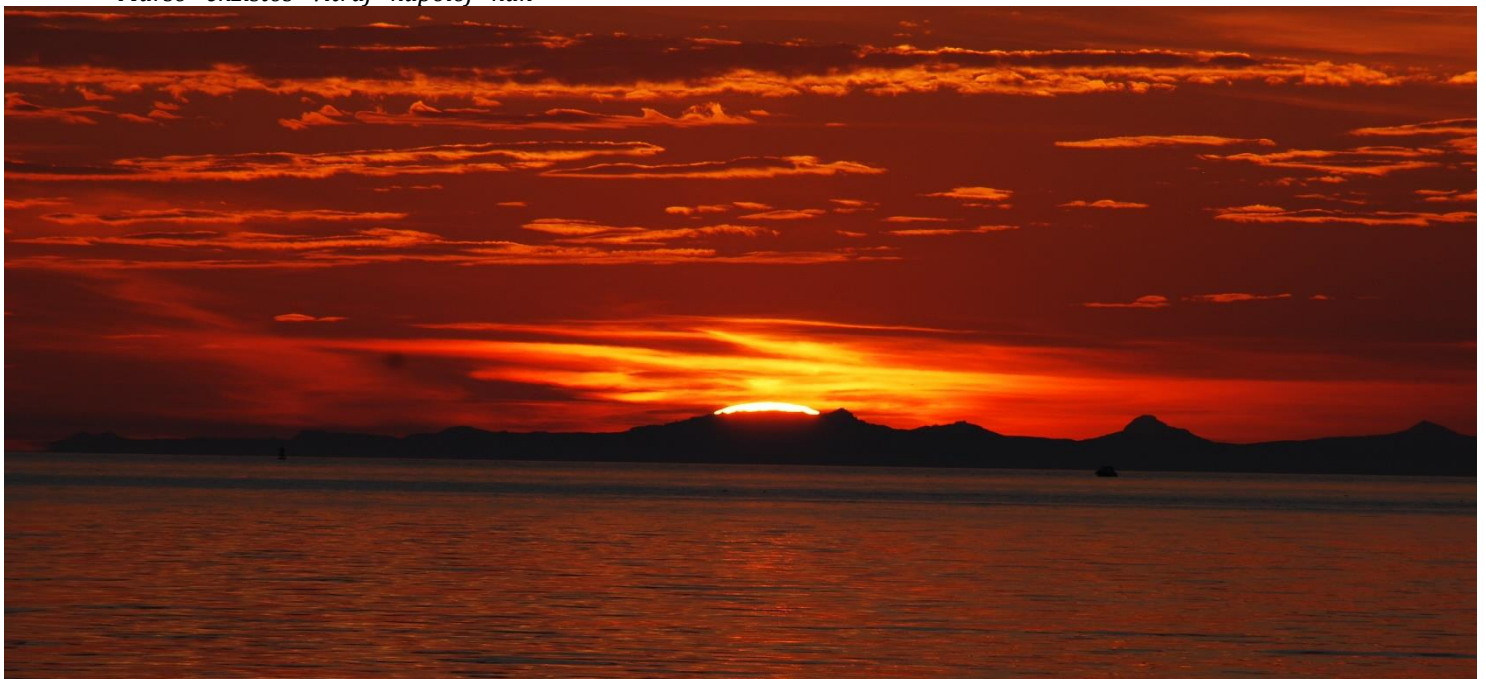

Foto Dietrich Michael Weidmann, sunsubiro en Rejkjaviko

Kulturen der Nachhaltigkeit und Migration

Zusammenstellung: Wolfgang Guenther, Januar 2016

(Esperanto-Centro Harleshausen, Wilhelmshöher Weg 11, 34128 Kassel, w.guenther.esperanto@web.de)

Foto: Jakob Huber, Manifestacio kontraŭ TTIP la 9-an de novembro 2015 en Berlino. Fonto Wikimedia Commons, licenco cc-by-2.0

Die Kulturen der Nachhaltigkeit beschäftigen sich mit Theorie und Praxis der Grundprinzipien von **Nachhaltigkeit, nachhaltiger Entwicklung und Resilienz** auf den Gebieten von **Ökologie, Ökonomie, Sozialem und Kultur**. Nachhaltigkeit ist das Handlungsprinzip zur Nutzung von materiellen und menschlichen Ressourcen, bei dem es in erster Linie um die Erhaltung der wesentlichen Eigenschaften, der Stabilität und der natürlichen Regenerationsfähigkeit des jeweiligen Systems geht. Resilienz wird verstanden als Leitkonzept und Methodik stabiler Nachhaltigkeit auf der Grundlage von System-, Ziel- und Transformationswissen mit den zentralen Kriterien elastischer Widerstands- und kontinuierlicher Lernfähigkeit (Stichworte: Vermeiden, Erhalten, Verändern).

Ein grosser Teil der Zivilgesellschaft lehnt ihr Handeln (und Lassen) an den Begriff der **Soziokultur** an. Letztere

Kulturoj de daŭripovo kaj migrado

La kulturoj de daŭripovo okupiĝas pri la teorio kaj la praktiko de la fundamentaj principoj de **daŭripovo, daŭripova evolu(ig)o kaj resilienco** en la kampoj de **ekologio, ekonomio, socialo kaj kulturo**. Daŭripovo estas la agadprincipo por utiligo de materialaj kaj homaj resursoj, ĉe kiu unurange gravas la konservado de la esencaj ecoj, de la stabileco kaj de la natura regenerpovo de la respektiva sistemo. Resilienco komprenatas kiel gvidkoncepto kaj metodiko de stabila daŭripovo surbaze de sistem-, cel- kaj

transformscio kun la centra kriterioj de elasta rezistopovo kaj kontinua lernkapablo de sistemoj (Kapvortoj: Eviti, Konservi, Ŝanĝi).

Granda parto de la civilsocio en sia agado (kaj lasado) apogas sin sur la **sociokulturo** - kiel „kulturo desuba, de ĉiuj por ĉiuj“. En multaj de ĝiaj konceptoj kaj statutoj ankratas la subtenado/progresigo de socikulturaj kontaktoj/komunikado samkiel la temigo de demandoj pri ekologia daŭripovo kaj sociala justeco. Ĝi konsideras la civitanojn kun

begreift sich als „Kultur von unten, von allen für alle“. Die Förderung sozial-kultureller Kontakte, Kommunikation sowie die Thematisierung von Fragen der ökologischen Nachhaltigkeit und der sozialen Gerechtigkeit sind in vielen ihrer Grundsätze und Satzungen verankert. Sie betrachtet die Bürger mit Migrationshintergrund als gleichberechtigt und möchte diese in der Mitte unserer Gesellschaft wissen, so wie alle „Mit“-Bürger. Und das Motto „Einheit in Vielfalt“ ist eines ihrer wesentlichen Grundlagen.

Die drei Leitideen der **Vereinten Nationen** sind **Frieden, Menschenrechte und Nachhaltigkeit**. Diese sind nicht verhandelbar. Nachhaltigkeit wird als ohne Alternative gesehen, sie ist heute keine Option mehr, sondern eine existentielle Frage, die jeden betrifft.

Foto: Horrapics, manifestacio kontraŭ TTIP la 18-an de aprilo 2015 en Barcelono. Fonto: Wikimedia Commons, licenco cc-by-2.0

Kompilis Wolfgang Guenther, januaro 2016

(Esperanto-Centro Harleshausen, Wilhelmshöher Weg 11, 34128 Kassel, Germanio, w.guenther.esperanto@web.de)

migradofono kiel egalrajtigataj kaj volas, ke ili vivu centre de la socio kiel ĉiuj „kun“-civitanoj. Kaj la moto „unueco en diverseco“ estas unu de ĝiaj esencaj bazoj.

La tri gvidprincipoj de la **Unuĝintaj Nacioj** estas **Paco, Homaj Rajtoj kaj Daŭripovo**. Ili ne estas disponeblaj/intertrakteblaj. Daŭripovo konsideratas kiel sen alternativo, ĝi hodiaŭ ne plu estas opcio, sed porekzista demando, kocernanta ĉiun.

„Nachhaltige Entwicklung“ hat vier Säulen: Verantwortung für die Umwelt (> Ökologie), wirtschaftliche Gesundheit (> Ökonomie), soziale Gerechtigkeit (> Soziales) und kulturelle Vielfalt (> Kultur). Sie begründet im globalen Zusammenhang von Demokratie, Migration und unterschiedlichen Kulturen die Vision einer humanen, toleranten und solidarischen Gesellschaft, die behutsam mit ihren kulturellen und natürlichen Ressourcen umgeht. Diese Ethik wird getragen von dem Prinzip der Verantwortung gegenüber der Biosphäre und deren Stabilität (> ökologische Gerechtigkeit) und gegenüber der jetzigen und künftigen Generationen und deren Möglichkeiten (> soziale intra- und intergenerationelle Gerechtigkeit). Die Forderung nach konsequenter nachhaltiger Entwicklung impliziert – im Gegensatz zum Verständnis einiger nationaler und internationaler Organisationen, auch der UN selbst – die **Priorität der ökologischen Nachhaltigkeit**, da eine gesunde Umwelt die notwendige Voraussetzung für gesunde Ökonomie, gesundes Soziales und gesunde Kultur darstellt. Die Gleichgewichtung aller Säulen führt im Ende wieder nur zur etablierten Realität des Totalverbrauchs unseres Planeten und tendiert zu deren Fixierung.

Der Ausdruck „**Kulturen der Nachhaltigkeit**“ bezieht sich auf die Suche und Entwicklung von Kulturbegriffen, die sich am Leitbild der nachhaltigen Entwicklung orientieren. Das bedeutet vor allem das Hinwirken auf einen Bewusstseinswandel der Menschen in globalem Massstab und vor Ort – das Zusammendenken von Kultur und Natur als Transformation in Richtung einer sozialökologischen Gesellschaft. Wie kommen wir von einer marktzentrierten Kultur der Globalisierung zu einer sozialökologischen Kultur der Nachhaltigkeit? Migration

ist ein wichtiger Teil, dieses Problems/Prozesses. Hier greift wieder das moderne Konzept der Resilienz, das sich bezieht auf die drei Strategien „**Reduzieren**“, „**Kompensieren**“ und „**Adaptieren**“, wenn es um Fragen bezüglich Eigenschaften und Prozessen geht, die jemanden oder etwas befähigen, weniger anfällig für Störungen zu sein und ohne beschädigte Identität von einem Zustand in einen anderen (neuen) zu wechseln (im Falle der Migration den der Integrierung). Dieses Konzept bezieht sich sowohl auf die Migranten als auch auf die, die diese aufnehmen - wenn auch in unterschiedlicher Weise. Dass hierbei auch die (Parteien-)Demokratie kritischer Hinterfragung unterliegt, ist ein wesentliches Kriterium derartiger Transformationsanstrengungen.

Es herrscht weitgehend Einigkeit darüber, dass die **aktuelle gemischte Migration** im Wesentlichen drei Ursachen hat:

1. Die weltweite ökonomische Destabilisierung durch den kapital- und profitabhängigen Welthandel (> Neoliberalismus, Konsumismus, Ausbeutungspyramide, Abhängigkeit vom wirtschaftlichen Wachstumsmodell, Korruption, geplante internationale Verträge wie CETA, TTIP usw.) durch die diesem zugeordneten übernationalen Organisationen (> Weltbank, Internationaler Währungsfonds usw.) und durch die Finanzkrisen. Grosse Mitverantwortung tragen in diesem Zusammenhang auch Regierungen der sogenannten Entwicklungsländer (> Clans, Diktaturen usw.). Regional und weltweit geht die Schere zwischen Reich und Arm immer weiter auseinander. Jeder Exzess an einer Stelle erzeugt Mängel an anderen Orten. Die weltweiten Geldströme produzieren weltweite Menschenströme, so die einfache, klare Logik.

*„Daŭripova Evolu(ig)o“ havas kvar kolonojn: responseco pri la vivmedio (> ekologio), ekonomia sano (> ekonomio), sociala justeco (> socialo) kaj kultura diverseco (> transkultureco). Ĝi terglobkunteskte de demokratio, migrado kaj diferencaj kulturoj fondas vizon de humana, tolerema kaj solidara socio, kiu zorgeme traktas la naturajn kaj kulturajn resursojn. Ĉi etiko baziĝas sur la principo de responseco kontraŭ la biosfero kaj ties stabileco (> ekologia stabileco) kaj kontraŭ la nuna kaj venontaj homaj generacioj kaj ties ebloj (> sociala intra- kaj intergeneracia justeco). La postulo pri konsekvenca daŭripova evolu(ig)o absolute implikas – kontraste al la kompreno de kelkaj naciaj kaj internaciaj organizaĵoj, eĉ de la UN mem - la **prioritaton de ekologia daŭripovo**, ĉar sana vivmedio estas la nepre antaŭkondiĉo de sana ekonomio, sana socialo kaj sana kulturo. La egalvalorigo de ĉiuj kolonoj fine nur resendadas al la establita realo de*

„ĝisforkonsumo“ de la Planedo kaj tendencas fiksi tiun ĉi.

*La esprimo **„kulturoj de daŭripovo“** rilatas al la serĉado kaj evoluigado de kulturnocioj, kiuj orientiĝas je la gvidmodelo de daŭripova evolu(ig)o. Tio ĉefe signifas la akcelon de konscioŝanĝiĝo de la homoj, terglobskale kaj surloke - la kunkompensadon de kulturo kaj naturo kiel transformo direkte al socialekologia socio. Kiel ni de merkatacentrigita kulturo de tutmondigo atingas socialekologian kulturon de daŭripovo? Migrado estas grava parto de ĉi problemoproceso. Ĉi-koncerne rolas denove la moderna koncepto de resilienco, kiu rilatas al la tri strategioj **„Redukti“**, **„Kompensi“** kaj **„Adapti(ig)i“**, se temas pri la demandoj koncerne ecojn kaj procesojn, kiuj kapabligas iun aŭ ion esti malpli inklina rilate al perturboj kaj transiri sen difektita identeco de unu stato al alia (kaze de migrado = integriĝo). Ĉi koncepto same rilatas/trafas kaj la migrantojn kaj la akceptantojn, eĉ se*

en diferenca maniero. Ke ĉe tio ankaŭ la (parti-)demokratia submetiĝas al kritika problemigo, estas esenca kriterio de tiaj transformoplenoj.

*Regas klara unanimeco pri tio, ke la **aktuala, miksitaj migrado** esence havas tri kaŭzojn:*

- 1 La mondvasta **ekonomia malstabiligo** pro la kapital- kaj profitdependa mondmerkato (> neoliberalismo, konsumismo, piramido de ekspluatado, dependeco de la ekonomia kreskomodelo, korupcio, planitaj internaciaj traktatoj kiel CETA, TTIP ktp.) pro la al tiu ligataj supernaciaj organizaĵoj (WB, IMF ktp.) kaj pro la finankkrizoj. Grandan kunrespondecon ĉikunteskte havas ankaŭ registaroj de t.n. evolulandoj (> klanaj, diktatoroj ktp.). Regione kaj mondvaste la breĉo inter riĉo kaj mizero ĉiam pligrandiĝas. Ĉiu eksceso en iu loko sekvigas mankojn aliloke. La mondvastaj monfluo produktas mondvastajn homfluojn, jen la logiko.

2. Die weltweite ökologische Lageverschlechterung und die Umweltkrise(n) (> Klimawandel, Erhöhung des Meeresspiegels, Wasserproblematik usw.)
3. Bewaffnete Konflikte, Verfolgung, Repression, (Bürger-)Kriege usw.

Ohne Zweifel ist das westliche Lebensmodell eine der zentralen Ursachen für die ökologischen und sozialen Krisen mit den Migrationsströmen als deren herausragendem Symptom. Und es ist ziemlich klar: Weder die Wirtschaft, noch die Politik, noch der einzelne (konsumierende) Bürger können sich von der Verantwortung für weltweite soziale Gerechtigkeit und eine intakte Umwelt freisprechen. Dies gilt grundsätzlich und ausnahmslos für alle, Und **für diese Schere zwischen Wissen/Bewusstsein und Realität tragen alle Verantwortung!**

In der **2030-Entwicklungsagenda der UN**, die offiziell eine Agenda für die Ziele nachhaltiger Entwicklung ist (im englischen „SDGs“ = Sustainable Development Goals), geht es im Wesentlichen um zwei wichtige Ziele:

1. Bis 2030 soll sichergestellt sein, dass niemandem - unabhängig von seiner/ihrer ethnischen oder geographischen Herkunft, Geschlecht, von Behinderung, Rasse, Meinung oder Rang/Position - **die fundamentalen ökonomischen Möglichkeiten und Menschenrechte** verweigert werden.
2. **Nachhaltige Entwicklung** soll im Mittelpunkt stehen unter dem Gesichtspunkt der Integration der sozialen, ökonomischen und ökologischen Dimensionen von Nachhaltigkeit. Es wird ein sofortiges Handeln gefordert, um die alarmierende Geschwindigkeit von

Klimawandel und Umweltverschlechterung zu bremsen oder anzuhalten.

In weiteren Punkten wird aufgerufen zu sozialer Inklusion, ökologischem Wirtschaften und Konsum, zu Frieden und ehrlicher, verantwortungsvoller und an den Bedürfnissen der Bürger orientierter Regierungsführung und zu einer globalen Partnerschaft aus Solidarität, Zusammenarbeit und gegenseitiger Verantwortung.

Vor diesem konzeptionellen Hintergrund und der Realität von zwischen 250 Millionen und fast einer Milliarde Migranten (abhängig von den Definitionen entsprechend Kriterien wie Erwerbsmigration, Fluchtmigration, gemischter Migration usw.) hat sich auch in diesem Bereich das Konzept der Kulturen der Nachhaltigkeit etabliert. Sie begreifen den gegenseitigen Kontakt und das Zusammenleben/Zusammenarbeiten mit Migranten, Flüchtlingen, Ausländern als einen transkulturellen Raum, der mehr ist als die Summe der jeweiligen ethnischen/kulturellen Räume. Migration wird nicht als eine Abweichung von der Norm betrachtet, die durch „geeignete kulturelle und politische Massnahmen“ zurechtgerückt oder geregelt werden muss. **Die Idee eines „Normdeutschen“ oder „Normeuropäers“ usw., an dem sich alles zu messen hat, wird abgelehnt.** Integration/Inklusion wird vornehmlich verstanden als Möglichkeit zur Bewahrung von Frieden und zum Schutz der Menschenrechte über den gegenseitigen Austausch und die Vermittlung von Informationen sowie durch praktische Hilfe. Sie sind Teil der Bildung für nachhaltige Entwicklung, vornehmlich auf sozialem und kulturellem Gebiet.

2 La *mondvasta* **ekologia malpliboniĝo** kaj vivmedikrizoj (> klimatoŝanĝiĝo, altiĝo de la oceanonivelo, akvoproblemoj ktp.).

3 La **armitaj konfliktoj**, persekutoj, subpremoj, (civilaj) militoj ktp.

Sendube la vivmedie kaj sociale detrua "okcidenta" vivstilo estas unu el la centraj kialoj de la ekologia kaj sociala krizoj en la mondo kun la migradofluo kiel elstara simptomo. Kaj plene klaras: Nek la ekonomio, nek la politikoj, nek la unuopa ("konsuma") civitano povas absolvi sin de la responseco por tuttergloba justeco kaj nedifektita vivmedio. Tio ĉi principe kaj senescepte validas por ĉiuj. Kaj **pri ĉi breĉo inter scio/konscio kaj realo ĉiuj respondecas!**

En la **2030-evoluagendo de la UN**, kiu oficiale estas agendo de **la celoj pri daŭripova evolu(ig)o** (angle "SDGs" = Sustainable Development Goals), esence temas pri jenaj du gravaj celoj:

1 Ĝis 2030 certigatu, ke estas rifuzataj al neniu - sendepende de liaj/ŝiaj etna aŭ geografia devenoj, sekso, de handikapeco, raso, opinio aŭ rango/pozicio - **la fundamentaj ekonomiaj ebloj kaj homaj rajtoj.**

2 **Daŭripova evolu(ig)o** estu centra vidpunkto de la integrado de la sociala, ekonomia kaj ekologia dimensioj de daŭripovo. Estas postulata tuja agado por bremsi/haltigi la alarmigan rapidecon de la klimatoŝanĝiĝo kaj de la vivmediplimalboniĝo.

En pliaj punktoj oni vokas/apelacias al sociala inkludo, ekologia ekonomiado kaj konsumado, al paco kaj honesta, responsema kaj je la bezonoj de la civitanoj orientata formo de regado kaj al tutmonda partnereco kaj reciproka responseco.

Antaŭe de ĉi koncepta fono kaj la realeco de inter 250 milionoj kaj preskaŭ 1 miliardo da migrantoj

(depende de la difinoj laŭ kriterioj kiel perlaborigrado, fuĝomigrado, miksita migrado ktp.) ankaŭ ĉikampe sin establas la koncepto de kulturoj de daŭripovo. Ili komprenas la reciprokan interkontaktojn/kunvivon/kunlaboradon kun migrantoj, fuĝintoj, eksterlanduloj kiel **transkulturan spacon**, kiu estas pli multe ol la sumo de la respektivaj etnaj/kulturaj spacoj. Migrado ne konsideratas kiel devio/deflankiĝo de iu normo, kiu devas esti alĝustigata aŭ regulata per "taŭgaj kulturaj kaj politikaj rimedoj". **Rifuzatas la ideo pri „normgermano“ aŭ „norm-eŭropano“ ktp., je kiu ĉio mezurendas.** Integrado/inkludado ĉefe komprenatas kiel eblo de konservado de la paco kaj de protektado de la homaj rajtoj - pere de reciproka interŝanĝo kaj perado de informoj samkiel pere de praktika helpo. Ili estas parto de la klerigo por daŭripova evolu(ig)o, ĉefe sur sociala kaj kulturaj kampoj.

Foto: Délmagyarország/Schmidt Andrea, Novaj feraj kurtenoj ŝiras eŭropon – limo inter Serbio kaj Hungario. Fonto: Wikimedia Commons, licenco Creative Commons 3.0

Dabei ist das Wesentliche die Auseinandersetzung mit den jeweils eigenen Wertemasstäben und Perspektiven. Unser Planet ist ja verteilt und jeder ist als „Experte für seine Welt“ auch Fremder/Ausländer, fast überall, wie der Volksmund sagt. Auch sind die Potentiale, die bei Integrationsbemühungen freigesetzt werden, nutzbar, und sie werden ja genutzt, sowohl von den Migranten als auch von den Einheimischen. Was auf lokaler Ebene (hier) geschieht, wird sozusagen

Ĉe tio gravas la diskurso/inter-traktado koncerne de la respektive propraj valor(ig)oj kaj perspektivoj. Nia Planedo ja estas findividata kaj ĉiu kiel „eksperto por sia mondo“ estas ankaŭ fremdulo/eksterlandulo, preskaŭ ĉie – kiel diras populara parolmaniero. Ankaŭ estas tiel, ke la potencialoj, libergitaj dum la klopodoj pri integrado, estas utiligindaj kaj ja estas utiligataj kaj de la migrantoj kaj de la akceptantoj/indiĝenoj. Kio okazas je loka nivelo (ĉi tie), estas tiel dire pludonata al la fremdo (tie) en la senco de daŭripova evolupolitiko. Rilate al vivmediaŝanĝiĝoj migrado kaj

integriĝado povas validi/taŭgi kiel bona ŝanco por ekologie racia adaptado al efika kulturo de malplio koncerne (troajn) postulojn kaj (detru-an) konsumon. Ĉi pliampleksigita rigardmaniero signifas ne nur adaptadon je la klimatoproblemaro flanke de migrado/migrantoj, sed ankaŭ similan proceson de la enlandanoj/indiĝenoj en la sama direkto.

Transe de la politika/kultura aspektoj/efektivigoj de daŭripovaj principoj por la problemaro de migrado esencas ĉikoncerne la solidara dialogo. Bona

rektoŝnuro estas la tri bazaj kriterioj de la Ĉarto pri Transdisciplineco:

- 1 **Rigoro en argumentado** - honesteco kaj konsideremo de ĉiuj koncernaj faktoj estas la plej bona defendo kontraŭ misinterpretado kaj tordoj.
- 2 **Malfermiteco de la menso** kontraŭ la nekonata, la neatendata kaj la neimagebla.
- 3 **Toleremo**, kiu entenas ankaŭ la agnoskon de la rajto pri ideoj kaj veroj, kontraŭaj al la propraj.

Anonco

Alvoko pri poŝtarto okaze de la "Internacia Jaro de Legumenoj - 2016" (UN)

Temo: **Kikeroj ktp. - pro kio ne?**

Identeco: kompleta adreso de la sendinto nepras

Grando: A6 (sen marĝeno) ĝis A4
(kun ĉiuflanka marĝeno de 1 cm)

Koloro: nigra/blanka

Limdato: 31-a de oktobro 2016

Adresoto: Nula Horo, Willi-Weg 11, 34128 Kassel, Germanio

La artaĵoj estos publicataj en KIOSKO10, almanako forme de artistolibro (papera kaj diĝita).

Ĉiu kontribuinto ricevos senkoston ekzempleron.

Zusammenfassend/Schlussfolgernd:

Die Kulturen der Nachhaltigkeit sind ein besonders wirksames Konzept für das Herangehen an die Migrationsproblematik, weil sie selbst die Tendenz haben, sich frei zu halten von ideologischen/religiösen/wirtschaftlichen Zwängen und sich bemühen, das gemeinsame Wohl der menschlichen Gesellschaft auf unserem einen gemeinsamen Planeten in den Mittelpunkt zu stellen. Die jetzige Generation darf die Möglichkeiten zur Entwicklung von Vermeidung/Reduktion der zerstörerischen Konsummodelle (auch im Sinne von "Weniger ist mehr!"), zur vernünftigen/machbaren Kompensation nicht vermeidbarer Eingriffe in die Natur und zur wirksamen Adaptation der Werte- und Handlungskonzepte für eine Zukunft bei gesunder Umwelt und sozialer Gerechtigkeit nicht auslassen. Das gilt sowohl für die Migranten als auch für die, die diese aufnehmen. Es wäre verheerend für die Menschheit, in Migranten nur neue zukünftige Kunden auf dem Wirtschaftsmarkt zu sehen, die am Ende teilnehmen an der endgültigen Zerstörung dessen, was von unserem blauen Planeten übrig geblieben ist. Intensiver Dialog ist hierzu unbedingt nötig.

Anzeige/Anonco

SUCHST DU EINE LEHRSTELLE?

DU MUSST NICHT SUCHEN...

lehrlingsboerse.ch

DU WIRST GEFUNDEN!

Das Portal für Lehrstellensuchende und Lehrstellenanbieter www.lehrlingsboerse.ch

Wesentliche Literatur/Ĉefa literaturo

- Davide Brocchi, Die kulturelle Dimension der Nachhaltigkeit, davidebrocchi.eu/wp-content/.../2007_dimension_nachhaltigkeit.pdf
- W. Guenther, Daŭripovo – Resilienco – Transformo (Superrigardo), Svisa Espero 2, 2015
- United Nations; Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development; <https://7sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>
- Kegler, H., Resilienz – Strategien & Perspektiven für die widerstandsfähige und lernende Stadt, Bauverlag/Birkhäuser, 2014, ISBN 978-303821-529-5
- Asylbewerber, Flüchtlinge, Migranten – was sind die Unterschiede?, <http://www.tagesschau.de/inland/fluechtlinge-531.html>
- UN: 2015 weltweit 244 Millionen Migranten <http://7www.katholisch.de/aktuelles/aktuelle-artikel/un-2015-weltweit-244-millionen...>
- Migration – eine europäische Herausforderung http://www.bamf.de/DE/Service/Top/presse/Interviews/2015_01_02-HSS/vpraes-steu...
- Migrantinnen und Migranten für Nachhaltigkeit gewinnen!, kompetenznetz nachhaltigkeitskommunikation, Ecolog 2009
- F. Gemenne, Migration, a possible adaptation strategy?, www.iddri.org/...Migration.a-possible-adaptation-st...
- Charter of Transdisciplinarity, mehrsprachig, auch in Esperanto:Ĉarto pri Transdisciplineco, ciret-transdisciplinarity.org/index_en.php

Resume/konklude:

La kulturoj de daŭripovo estas aparte efika alpaŝo al la problemaro de migrado pro la simpla fakto, ke ili el si mem forte tendencas esti liberaj de ideologiaj/religiaj/ekonomiaj devigoj kaj klopodas centriĝi je la komuna parto de la homa socio sur nia unu komuna planedo. La nuntempa generacio ne preterlasu la eblojn

koncerne evoluigon pri evitado/reduktado de detruaj konsumomodeloj (ankaŭ en la senco de "Malpli estas pli!"), pri racia/konvena kompensado de neeviteblaj "kulturaj" intervenoj en la naturon kaj pri efika adaptado de valoro- kaj agadokonceptoj al estonteco en sana vivmedio kaj sociala justeco. Tio validas kaj por la

migrantoj kaj por la akceptantoj. Estus runige por la homaro vidi en migrantoj nur novajn venontajn merkatajn klientojn, kiuj fine partoprenas en la ĝisdetruo de tio, kio restis de nia blua planedo. Intensas honestaj diskurso/dialogo ĉicele nepre bezonatas.

Mondialisation : l'apport de l'Espéranto à un développement durable

Lors de la dernière semaine d'août 2016 plus de 230 espérantophones venus d'environ 30 pays ont participé au Congrès italien d'Espéranto, sur les bords de l'Adriatique, dans la station balnéaire de San Benedetto del Tronto, dans les Marches. Le thème du congrès, "Mondialisation culturelle: limites et perspectives", a rassemblé chaque matin une trentaine de participants de presque tous les continents.

Mais déjà lors de l'ouverture du congrès le président de l'Association Universelle d'Espéranto, le Prof. Mark Fettes, anglophone né aux Etats unis et vivant actuellement au Canada, a inauguré le thème du congrès comme suit : "Quelle évolution? Quelle durabilité? Perspectives proposées par l'Espéranto dans la recherche d'un monde durable" Mark Fettes s'est d'abord spécialisé en biologie moléculaire pour changer d'orientation par la suite et soutenir une thèse en sciences de l'éducation en l'an 2000 à Toronto. Il est actuellement enseignant à l'université Simon Frazer de Vancouver et a été longtemps actif envers les peuples autochtones du Nord-Canada. Nous allons donc citer, dans une traduction, de larges extraits de son discours que nous trouvons particulièrement pertinent au monde d'aujourd'hui.

(Version française : Nicole Margot)

Quelle évolution ? Quelle durabilité ?

Perspectives espérantistes pour un monde durable

L'Espéranto, ainsi que le mouvement espérantiste, est intégralement lié à l'évolution générale du monde. On peut distinguer jusqu'à aujourd'hui quatre phases principales en relation avec cette évolution:

- 1900-1914: L'Espéranto au sein d'un grand mouvement de contacts internationaux, de voyage, d'idéalisme.
- 1920-1939: L'Espéranto au cœur de mouvements nationaux et internationaux pour l'égalité, le modernisme et le socialisme.
- 1950-1989: L'Espéranto dans la recherche d'une paix internationale basée sur les Droits de l'Homme et le droit international.
- 1990-2015: L'Espéranto dans une époque de mondialisation et de développement d'Internet.

Mais il y a un autre aspect concernant cette dernière phase, dont l'importance ne cesse de croître, et dont je veux parler aujourd'hui. Nommément le concept *d'évolution durable*.

Le terme s'est fait connaître dans le monde en 1987, lorsque l'ONU a publié le rapport Brundtland, "Notre futur commun".

Il s'agissait en premier lieu d'une critique du monde d'après-guerre en ce qui concerne l'évolution économique et sociale basée sur une croissance sans limite, selon le modèle des pays occidentaux et industriels.

La signification de "développement durable" est complexe et discutée. Cependant l'idée centrale ne pose relativement pas de problème. On parle parfois de "triple bilan" pour les entreprises durables : financier, écologique et social. Ainsi une société durable doit être prospère, respectueuse de la nature et juste.

Tutmondigo: La kontribuo de Esperanto al daŭripova evoluo

Dum la lasta seĵmano de aŭgusto 2016 pli ol 230 esperantistoj el proksimume 30 landoj partoprenis la Italian Esperanto-Kongreson ĉe la Adriatika marbordo ne la kuraĉloko San Bendetto del Tronto (regiono Marche). La temo de la kongreso „kultura tutmondigo: Limoj kaj perspektivoj“ kunvenigis ĉiun matenon dridekon da partoprenantoj el kvazaŭ ĉiuj kontinentoj. Sed jam dum la malfermo la prezidanto de Universala Esperanto-Asocio, profesoro Mark Fettes, anglalingvano naskita en Usono kaj nuntempe loĝanta en Kanado, inaŭguris la kongresan temon sekve: „Kia evoluo? Kia daŭripovo? Mark Fettes specialiĝis en melekula biologio antaŭ aliorientiĝi kaj verki tezon en eduka scienco en la jaro 2000 en Torotno. Nuntempe li instruas en la Universitato Simon Frazer de Vankuvero kaj ativas jam dum longa tempo en la defendado de la indiĝenaj popoloj de Norda Kanado. Jen vi trovas gravajn partojn de lia parolado, kiujn ni opinias aparte intersajn por la nuntempa mondo.

Kia evoluo? Kia daŭripovo?

Esperantistaj perspektivoj por daŭripova mondo

Esperanto kaj ĝia movado estas integre ligitaj al la ĝenerala evoluo de la monda socio. Oni povas distingi ĝis nun kvar ĉefajn fazojn en tiu rilato:

- 1900-1914: Esperanto en vasta ondo de internaciaj kontaktoj, vojaĝado, idealismo
- 1920-1939: Esperanto en naciaj kaj internaciaj movadoj por egaleco, modernigo, socialismo

- 1950-1989: Esperanto en streboj por paca internacia ordo bazita sur homaj rajtoj kaj internacia juro

- 1990-2015: Esperanto en epoko de tutmondiĝo, disvastiĝo de interreto.

Sed estas plia aspekto de tiu lasta fazo, kies graveco konstante kreskas, kaj pri ĝi mi volas paroli hodiaŭ. Nome, la koncepto de daŭripova evoluo.

La termino estis monde diskonigita en 1987, kiam komisiono de UN publikigis la raporton Brundtland, "Nia komuna estonteco".

Temis unuavice pri kritiko de la postmilita koncepto pri ekonomia kaj socia evoluo surbaze de senlima kresko laŭ la modelo de la okcidentaj kaj industriaj landoj.

La signifo de "daŭripova evoluo" estas kompleksa kaj pridisputata. Tamen, la kerna ideo estas relative senproblema. Oni foje parolas pri "triopa bilanco" por daŭripovaj entreprenoj: financa, ekologia kaj socia. Simile, daŭripova socio estu prospera, naturkonserva kaj justa.

Il y a moins de deux semaines, le 11 août 2015, la commission des Nations Unies, qui avait pour tâche de préparer une nouvelle stratégie pour l'évolution mondiale, présentait son rapport au Président de l'Assemblée Générale, qui devra le traiter dans le courant du mois de septembre (du 25 au 27).

Le rapport contient 17 buts dénommés "Objectifs de Développement Durable". Il s'agit de la suite donnée aux "Objectifs du Millénaire pour le Développement" adoptés pour la période 1999-2015. Pour la première fois l'idée de développement durable devenait centrale pour toute l'organisation onusienne. (1)

Plusieurs objectifs mettent en avant les conditions matérielles (pauvreté, santé, énergie, logement etc.), mais on y trouve aussi des objectifs concernant l'éducation (4), l'égalité sexuelle et sociale (5, 10) la paix et la justice (6) - terrains proches des valeurs traditionnelles des espérantistes.

Parmi ces objectifs il manque toutefois une allusion à la langue. Ceci n'est pas une surprise en soi car lors des travaux de préparation à ces nouveaux objectifs, qui ont déjà commencé en 2012, on pouvait constater la même ignorance consternante de l'aspect linguistique dans le processus de l'évolution sociale.

A l'époque j'ai regardé avec attention chacune de ces 18 "réflexions" produites et présentées par les experts de l'ONU comme base de travail pour concevoir les nouveaux objectifs. On pouvait trouver dans ces 18 documents des thèmes et des auteurs très divers, mais seulement quatre mentions de la langue, et il s'agissait presque toujours d'avertissements contre la discrimination sur la base d'identité linguistique. Dans un seul de ces documents on

faisait allusion à la valeur positive du multilinguisme pour le développement.

Mais je dois dire que si on observe aussi l'histoire du développement durable au sein de l'ONU, on constate que les langues y reçoivent très peu d'attention. En ce qui concerne par exemple l'objectif 21, document produit lors de la grande conférence de Rio-de-Janeiro sur la protection de l'environnement en 1992, on trouve plusieurs paragraphes sur les peuples indigènes qui, à l'évidence, composent 90 % de la diversité culturelle humaine. Malgré cette position positive en faveur de la diversité culturelle, une signification plus vaste du multiculturalisme dans la perspective d'un développement durable, ainsi que les obstacles importants face à l'éducation et à la communication causés par les différences et les discriminations linguistiques, sont complètement négligés.

Quelles sont les causes de cette indifférence ? Il s'agit en partie du fait qu'au sein des Nations Unies on ne ressent pas la signification de la dimension linguistique pour l'homme et la société ordinaire car on travaille dans un milieu multilingue dans lequel on se débrouille en utilisant les grandes langues nationales, en premier lieu l'anglais.

Plus profondément pourtant, je pense que la faute en revient aux systèmes d'éducation nationaux qui donnent l'impression qu'une ou deux langues nationales suffisent pour évoluer dans un monde international. Il s'agit d'une image fortement enracinée dans la représentation moderne de l'évolution, dans la vision de ce qu'est un état moderne et de ce qu'est une langue moderne.

Antaŭ malpli ol du semajnoj, la 11an de aŭgusto 2015, la komisiono de Unuiĝintaj Nacioj taskita pri la preparado de nova tutmonda evoluiga strategio prezentis sian raporton al la Prezidanto de la Ĝenerala Asembleo, kiu en septembro devos pritrakti ĝin.

La raporto prezentas 17 celojn sub la titolo "Celaro 2030 por Daŭripova Evoluo". Temas pri sekvo al la Jarmilaj Evoluigaj Celoj, 1990-2015. Unuafoje la ideode daŭripova evoluo fariĝis kerna por la tuta UN-sistemo.

Multaj celoj emfazas materiajn kondiĉojn (malriĉecon, sanon, energion, loĝadon ktp), sed troviĝas ankaŭ celoj pri edukado (#4), seksa kaj socia egaleco (#5, #10), kaj paco kaj justeco (#16) — kampoj proksimaj al la tradiciaj valoroj de la esperantistoj.

Inter la celoj tamen mankas iu ajn mencio pri lingvo. Tio en si mem ne

estas surprizo, ĉar en la preparlaboroj por la nova celaro, kiuj komenciĝis jam en 2012, same montriĝis konsterna nekoscio pri la lingvaj aspektoj de socia evoluo.

Mi siatempe trarigardis ĉiujn 18 "pensprezentojn" produktitajn de ekspertoj tra la UN-sistemo por servi kiel koncepta bazo por la laboro pri la novaj celoj. Troviĝis en tiuj 18 dokumentoj tre diversstemaj kaj diversaŭtoraj nur kvar mencioj pri lingvoj, kaj en preskaŭ ĉiu kazo temas nur pri averto kontraŭ diskriminacio surbaze de lingva identeco. En nur unu dokumento oni aludis al la pozitiva valoro de multlingvismo por evoluigo.

Sed mi devas diri, ke ankaŭ se oni rigardas al la pli longa historio de daŭripova evoluo en la UN-sistemo, lingvoj ricevas tre malmultan atenton. Ekzemple en Celaro 21, dokumento

produktita ĉe la granda mediprotekta konferenco en Rio-de-Janeiro en 1992, troviĝas multaj paragrafoj pri indiĝenaj popoloj, kiuj kompreneble formas la socian bazon de 90 procentoj de la homa lingva diverseco. Malgraŭ tiu baze pozitiva sinteno al kultura diverseco, tamen, la pli vasta signifo de multlingveco por daŭripova evoluo, kaj la grandegaj obstakloj al edukado kaj komunikado kaŭzantaj de lingvaj diferencoj kaj lingva diskriminacio, estas neglektataj.

Kiuj estas la kaŭzoj de tiu neglekto? Parte temas pri tio, ke en Unuiĝintaj Nacioj oni ne mem tiel sentas la signifon de la lingva dimensio por ordinaraj homoj kaj socioj, ĉar oni mem laboras en multlingva medio kaj elturniĝas per la uzado de grandaj naciaj lingvoj, unuavice la angla.

Infonon 0900 555 025 (Fr. 2.50/Min. ab Festnetz)

Beratung für Ausländer- und Eherecht
Hilfe beim Verfassen von Briefen und Texten
Rechtschreibe- und Stilauskünfte
Allgemeine Beratung

Selon cette vision, "l'évolution" est un processus qui conduit à un état unifié, autonome, industriel et bureaucratique, fonctionnant rationnellement et sous contrôle démocratique; tandis que le "projet linguistique" est un processus soutenant une langue nationale standardisée, autonome, avec une terminologie élaborée et techniquement équipée, qui domine dans les systèmes éducatifs et politiques.

Ce modèle a été élaboré en Europe occidentale et dans ses colonies, mais il est devenu partie d'un "imaginaire social" mondialement influent - notre manière fondamentale de penser la société moderne.

Selon moi, malgré les 25 années d'élaboration de notre pensée concernant un "développement durable", ce modèle classique continue d'influencer en premier la planification et l'action des états, au détriment de diverses alternatives dont la nôtre. Et les suites de cette politique linguistique sont très claires et prévisibles. On peut constater, entre autre dans les documents des Nations Unies:

- une conscience des problèmes linguistiques limitée à seulement quelques cas (par exemple les

langues indigènes, les conflits politiques, les immigrés);

- un manque général de lien entre les questions linguistiques et d'autres combats sociaux;
- une confiance dans la technologie et dans l'enseignement de l'anglais, sans aucune évaluation scientifique de leurs résultats réels;
- une fréquente focalisation sur des situations et des thèmes locaux, en évitant les questions difficiles concernant le contexte international ou national;
- une influence continue du mono- ou bilinguisme selon la devise générale : "Que chacun apprenne la langue X et le problème sera résolu".

En tant qu'espérantistes, il est évident que nous faisons difficilement confiance à cette stratégie de développement, qui néglige aussi facilement le rôle central de la langue en tant qu'identité individuelle et solidarité sociale.

Une question se pose cependant: ce manque appartient-il à la construction même du concept de "développement durable"? Il est peut-être déjà clair que telle n'est pas mon opinion.

En tiuj vizioj, "evoluiĝo" estas procezo kiu direktiĝas al unueca, aŭtonoma, industria, burokrata ŝtato, funkcia racie kaj sub demokratia kontrolo; dum "lingvoplanado" estas procezo subtene al normigita, aŭtonoma, terminologie ellaborita, teknike ekipita nacia lingvo, kiu regas en la lerneja kaj politika sistemoj.

Tiu modelo estis ellaborita en okcidenta Eŭropo kaj ties kolonioj, sed nun ĝi fariĝis parto de monde influa "socia imagaro" - nia baza pensmaniero pri la funkciado de modernaj socioj.

Laŭ mia vido, malgraŭ la 25-jara disvolviĝo de nia pensado pri "daŭripova evoluo," tiu klasika modelo

daŭre havas multe pli da influo al la planado kaj agado de la ŝtatoj, ol diversaj alternativoj, inkluzive de la nia. Kaj la lingvopolitikaj sekvoj estas tute klaraj kaj antaŭvideblaj. Interalie, oni povas konstati en la dokumentoj de UN:

- *konscion pri lingvaj problemoj nur en unuopaj kazoj (ekz. indiĝenaj lingvoj, politikaj konfliktoj, enmigrintoj);*
- *ĝeneralan mankon de ligo inter lingvaj demandoj kaj aliaj sociaj streboj;*
- *fidon al teknologio kaj la lernado de la angla, kune kun plena manko de faka pritaksado de ties realaj atingoj;*

• *ofte, koncentriĝon al lokaj temoj kaj situacioj, evitante malfacilajn demandojn pri la nacia aŭ internacia kunteksto;*

• *daŭran influon de unu- aŭ dulingvismo, sub la ĝenerala devizo — "ĉiuj lernu lingvon X kaj la problemoj estos solvitaj de si mem".*

Evidente, kiel esperantistoj, ni malfacile fidas al evoluiga strategio, kiu tiel facilanime neglektas la kernan rolon de lingvo en individua identeco kaj socia solidareco.

La demando tamen estas, ĉu tiu manko estas enkonstruita en la koncepto de daŭripova evoluo? Eble jam estas klare, ke mi opinias, ke ne.

Foto Dietrich Michael Weidmann: La estraro de UEA dum la 100-a Universala Kongreso de Esperanto en Lillo la 25-an de julio 2015

Au contraire le traitement incohérent et superficiel de la question des langues au sein de la politique de développement à l'ONU est une preuve que cette politique d'évolution n'est pas encore vraiment durable. On utilise le mot "durable" pour camoufler la volonté obstinée des états de continuer selon les idées et les buts traditionnels de leurs élites.

Cela ne devrait pas nous surprendre. Il est vrai qu'on a beaucoup investi dans le modèle classique, et on ne peut pas nier qu'il ait apporté un confort matériel et un progrès technique à de nombreux êtres humains qui, pour cela, aiment s'y référer.

Evidemment l'extension et la domination de l'anglais comme langue internationale est une conséquence absolue et inévitable de ce modèle, et les être humains s'accrochent à l'anglais exactement comme ils s'accrochent à leur téléphones portables, à leur supermarché et à leurs autoroutes.

Il s'ensuit que notre promotion de l'Espéranto comme base pour un concept alternatif et cohérent d'un développement durable doit inévitablement être liée à d'autres démarches pour, en quelques sortes, détacher l'être humain de ce modèle erroné qui nous conduit clairement à une catastrophe écologique et sociale.

(...)

Male, la nekohera kaj supraĵa traktado de lingvaj demandoj en la evoluiga politiko de UN estas unu pruvo, ke tiu evoluiga politiko ankoraŭ ne estas vere daŭripova. Oni uzas la vorton "daŭripovo" por kamufla la obstinan volon de la ŝtatoj pluri laŭ la tradiciaj ideoj kaj celoj de ties elitoj. Tio ne devus surprizi nin. Ja oni investis multege en la klasika modelo, kaj oni ne povas nei, ke ĝi alportis materian bonfarton kaj teknikan progreson al multaj homoj, kiuj tial emas kroĉiĝi al ĝi.

Evidente, la nuna disvastiĝado kaj dominado de la angla kiel internacia lingvo estas integra kaj neevitebla konsekvenco de tiu modelo, kaj la

homoj kroĉiĝas al la angla precize kiel ili kroĉiĝas al siaj poŝtelefonoj kaj superbazaroj kaj aŭtoŝosejoj. El tio sekvas, ke nia antaŭenigo de Esperanto, kiel bazo por alternativa kaj pli kohera koncepto pri daŭripova evoluo, devas neeviteble ligiĝi kun aliaj streboj por malkroĉi la homojn de tiu fiaskanta modelo, kiu klare kondukas nin al ekologia kaj socia katastrofo.

Kiun mesaĝon do la esperantistoj povas transdoni al tiuj, kiuj kiel ili luktas por daŭripova evoluo?

Ke Esperanto vivas, uziĝas kaj uzindas – jes, evidente. Sed preter tio, ni portas mesaĝojn pri la graveco de lingvoj kaj

Quel message les espérantistes peuvent-ils apporter à ceux qui, comme eux, se battent pour un développement durable?

Que la langue Espéranto vit, qu'elle est employée et qu'elle mérite d'être employée, certainement. Mais au-delà nous apportons un message concernant l'importance des langues et de la diversité linguistique pour un développement durable. Rapidement je résumerai ce message ainsi:

- Un monde durable est un monde plurilingue. (Nous sommes un mouvement pour un plurilinguisme sûr et juste.)
- Un monde durable est un monde qui dialogue. (Nous sommes un mouvement pour une communication efficace et équitable.)
- Un monde durable est un monde interculturel. (Nous sommes un mouvement pour la diversité culturelle et pour une éducation mondialisée.)

Ces objectifs peuvent être lus à l'adresse suivante:

<http://www.undp.org/content/undp/fr/home/mdgoverview/post-2015-development-agenda.html>

Foto Dietrich Michael Weidmann: La komitato de UEA dum la 100-a Universala Kongreso de Esperanto en Lillo la 25-an de julio 2015

lingva diverseco por daŭripova evoluo. Skize, mi resumas tiujn mesaĝojn jene:

- Daŭripova mondo estas multlingva mondo (ni estas movado por justa kaj sekura multlingveco)
- Daŭripova mondo estas interparolanta mondo (ni estas movado por egaleca kaj efika komunikado)
- Daŭripova mondo estas interkultura mondo (ni estas movado por kultura diverseco kaj tutmond-eca edukado)

[La teksto aperis jam foje en la lasta eldono kun itala traduko, sed ni permesis pro ĝia graveco represi ĝin ankoraŭfoje kune kun la franca versio.]

Anzeigentarife

1/1 Seite (195 mm x 280 mm)	Fr.	900.00
½ Seite hoch (92 mm x 280 mm)	Fr.	480.00
½ Seite quer (195 mm x 138 mm)	Fr.	480.00
¼ Seite hoch (92 mm x 138 mm)	Fr.	250.00
¼ Seite quer (195 mm x 68 mm)	Fr.	250.00
⅛ Seite hoch (92 mm x 68 mm)	Fr.	130.00
⅛ Seite quer (195 mm x 33 mm)	Fr.	130.00

Hintere Umschlagseite aussen (1/1 Seite)	Fr.	1600.00
Vordere Umschlagseite innen (1/1 Seite)	Fr.	1200.00
Hintere Umschlagseite innen (1/1 Seite)	Fr.	1200.00

Kleinanzeigen (gemäss Rubriken):

150 Anschläge (Buchstaben inkl. Leerzeichen)	Fr.	25.00
Je weitere 50 Anschläge	Fr.	10.00

Firmenportrait

1/1 Seite durch unsere Journalisten formuliert und gelayoutet	Fr.	1400.00
---	-----	---------

Vorlagen für Inserate sind entweder als Word- oder PDF-Dokumente anzuliefern. Grafiken sind wenn möglich zusätzlich separat als PNG- oder JPG-Dateien anzuliefern.

Tarifs des annonces

1/1 page (195 mm x 280 mm)	Fr.	900.00
½ page hauteur (92 mm x 280 mm)	Fr.	480.00
½ page largeur (195 mm x 138 mm)	Fr.	480.00
¼ page hauteur (92 mm x 138 mm)	Fr.	250.00
¼ page largeur (195 mm x 68 mm)	Fr.	250.00
⅛ page hauteur (92 mm x 68 mm)	Fr.	130.00
⅛ page largeur (195 mm x 33 mm)	Fr.	130.00

Dernière page de couverture extérieure
Première page de couverture intérieure
Dernière page de couverture intérieure

Petites annonces (selon rubriques):

150 signes (caractères/lettres, y c. espaces)	Fr.	25.00
Par groupe de 50 signes supplémentaires	Fr.	10.00

Portrait de l'entreprise

1/1 page rédigée et mise en page par nos journalistes	Fr.	1400.00
--	-----	---------

Les modèles pour les annonces doivent être livrés sous la forme de documents Word ou PDF. Les graphiques doivent être livrés si possible séparément sous la forme de fichiers PNG ou JPG.

Bestellformular/ Formulaire de commande

Firma (falls zutreffend) / Société (si pertinent): _____

Vorname, Name / Prénom, nom: _____

Adresse: _____ PLZ / NPA: _____ Ort / Localité: _____

Festnetz-Telefon/ Téléphone fixe: _____ Mobil-Telefon / Téléphone mobile: _____

Ich/wir bestelle/n hiermit folgende Anzeige / Par le présent formulaire, je commande/nous commandons l'annonce suivante:

Ausgabe / Edition: _____

Inseratengrösse / Grandeur de l'annonce: _____

Kleinanzeige nach Rubrik/ Petite annonce selon rubrique:

☐ Korrespondenzpartner gesucht, / Partenaire de correspondance souhaité	☐ Kurse / Cours
☐ Beherbergung (Bett und Frühstück) / Hébergement (lit et petit déjeuner)	☐ Zu verschenken / A offrir en cadeau
☐ Zu verkaufen / A vendre	☐ Dienstleistungen / Prestations
☐ Dienstleistungen / Prestations	☐ Diverses / Divers

Kleinanzeigentext / Texte des petites annonces:

_____

Ich/wir bestelle/n ein Einzelabonnement zu Fr. 20.-/ Je commande/nous commandons un abonnement individuel à Fr. 20.-.

Ich/wir bestelle/n ein Unterstützungsabonnement zu Fr. 100.-/ Je commande/nous commandons un abonnement de soutien à Fr. 100.-.

(Inhaber eines Unterstützungsabonnements erhalten jeweils pro Ausgabe 20 Frei-Exemplare, welche sie zu Informationszwecken verteilen können. Dank der zweisprachigen Artikel eignen sich die Zeitschriften auch hervorragend als Hilfsmittel für den Esperanto-Unterricht. / Les détenteurs d'un abonnement de soutien reçoivent pour chaque édition 20 exemplaires gratuits qu'ils peuvent distribuer à des fins d'information. Grâce à leurs articles publiés en deux langues, les revues constituent aussi un moyen auxiliaire de premier choix pour l'enseignement de l'espéranto.)

Einsenden an/ Evoyer à : **Allsprachendienst Esperanto GmbH, Archstrasse 2, Postfach 26, CH-8613 Uster 3**

E-Mail : svisa-espero@esperanto.ch

***Helpu al Svisa Espero per via subtenabono,
donaco kaj anonco!***

***Helfen Sie Svisa Espero durch Ihr Unterstützungsabo,
Ihre Spende und Ihre Anzeige!***

***Aidez Svisa Espero par votre abonnement de soutien,
votre donations et votre annonce!***

Donacojn favore Svisa Espero pagu al:

Poŝtkonto Nr. 90-12622-6

IBAN CH63 0900 0000 9001 2622 6

je la nomo/lautend auf/au nom de: Amikaro Esperantista, Archstr. 2, 8610 Uster

(pliaj informoj je <http://esperanto.ch/svisa-espero>)

Foto Dietrich Michael Weidmann: Aerbildo de la Glarusaj kaj Grizonaj Alpoj, en la centro Glärnisch, 3-an de oktobro 2010

Anonco

Allsprachendienst Esperanto GmbH

Archstrasse 2 • Pf. 26 • 8613 Uster 3 • ☎ 044 251 50 25

Ihr Übersetzungsbüro für alle Sprachkombinationen,
Textarten und Fachgebiete

Beglaubigte Übersetzung amtlicher Urkunden
Juristische, technische und Werbeübersetzungen
Mehrsprachige Websites

Produktion von Werbefilmen

Filmübersetzung inkl. Einfügen von Untertiteln

www.esperanto.ch

www.allsprachendienst.ch

